

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

**ONOR. IMĦALLEF
LAWRENCE MINTOFF**

Seduta tad-19 ta' Settembru, 2018

Rikors Maħluf Numru 1013/2014 LM

**Dr Marco Ciliberti bħala mandatarju specjali ta' I.T.A.L.-T.V.T. SRL, soċjetà
estera regjistrata I-Italja bin-numru IT02489330395**

vs.

C.Fino & Sons Limited (C2468)

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Maħluf ipprezentat fit-12 ta' Novembru, 2014 mill-attur **Dr Marco Ciliberti bħala mandatarju specjali ta' I.T.A.L.- T.V.T. SRL** (minn issa 'l quddiem “is-soċjetà attrici”), u maħluf minn Dr Marco Ciliberti stess, li jgħid kif ġej:

Illi permezz ta' kuntratt ta' appalt tat-3 ta' Settembru, 2014, is-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited inkarigat lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. sabiex tforni materjal u

tesegwixxi xogħilijiet fil-bini tal-parlament il-ġdid fi Triq ir-Repubblika, il-Belt Valletta;

Illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited ħallet il-kuntratt ta' appalt kemm fid-dritt ai termini tal-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili, liema ħall jirriżulta wara l-intavolar ta' mandat ta' inibizzjoni bin-numru 1694/14/LSO u dan kif jirriżulta mir-risposta tas-soċjetà intimata, u kif ukoll fil-fatt, tant illi l-istess xogħilijiet ġew sub-appaltati lil terzi li għamlu użu mill-materjal fornit ai termini tal-kuntratt ta' appalt bejn il-partijiet, biex b'hekk ma għadux possibbli li s-soċjetà rikorrenti tesegwixxi x-xogħilijiet intiżi fil-ftehim ta' bejn il-partijiet;

Illi l-ħall tal-kuntratt ta' appalt da parti ta' C. Fino & Sons Limited sar mingħajr ebda raġuni valida:

Illi għalhekk, in vista tal-ħall tal-kuntratt mingħajr raġuni valida, is-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited hija obbligata li tħallas lis-soċjetà rikorrenti I.T.A.L.-T.V.T. srl l-ispejjeż kollha flimkien max-xogħol kollu li għamlet is-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl u wkoll somma oħra liikwidata minn din I-Onorabbli Qorti li ma teċċedix il-qligħ li s-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl prospettat, prova fir-rigward ta' liema spejjeż, xogħol u qliegħ prospettat ser jingħiebu fil-mori ta' smiġħ ta' din il-kawża;

Illi inoltre, bl-aġir tagħha, is-soċjetà C. Fino & Sons Limited rrekat danni lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl, u dan kif ser jiġi ppruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża:

Għaldaqstant, tgħid għalhekk is-soċjetà konvenuta C. Fino & Sons Limited għaliex din il-Qorti m'għandhiex, għar-raġunijiet premessi:

1. *Tiddikjara u tiddeċiedi illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited ħallet il-kuntratt ta' appalt li jgħib id-data tat-3 ta' Settembru, 2014 li hija kienet ikkonkludiet mas-soċjetà I.T.A.L. - T.V.T srl;*
2. *Tiddikjara u tiddeċiedi illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited ma kellhiex raġuni valida sabiex tħoll il-kuntratt ta' appalt mas-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl li jgħib id-data tat-3 ta' Settembru, 2014;*
3. *Tiddikjara u tiddeċiedi konsegwentement illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited għandha tħallas lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl l-ispejjeż kollha minnha inkorsi;*
4. *Tillikwida jekk ikun meħtieġ bl-opera ta' periti nominandi, l-ispejjeż kollha inkorsi mis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl u konsegwentement tordna lis-soċjetà C.*

Fino & Sons Limited tħallas lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl is-somma hekk likwidata rappreżentanti l-ispejjeż inkorsi;

5. *Tiddikjara u tiddeċiedi konsegwentement illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited għandha tħallas ukoll lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl tax-xogħol kollu esegwit qabel il-ħall tal-kuntratt ta' appalt mis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl;*
6. *Tillikwida, jekk ikun meħtieġ bl-opera ta' periti nominandi, il-valur tax-xogħlilijiet kollha esegwiti mis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl u konsegwentement tordna lis-soċjetà C. Fino & Sons Limited tħallas lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl is-somma hekk likwidata rappreżentanti l-valur tax-xogħlilijiet esegwiti;*
7. *Tiddikjara u tiddeċiedi illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited għandha tħallas lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl is-somma meqjusa li ma teċċedix il-qligħ li s-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl setgħet prospettat, u dan ai termini tal-artikolu 1639(3) tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta;*
8. *Tillikwida, jekk ikun meħtieġ bl-opera ta' periti nominandi, dik is-somma li din il-Qorti tqis meqjusa fiċ-ċirkostanzi, u li ma teċċedix il-qligħ li s-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl setgħet prospettat u konsegwentement tordna lis-soċjetà C. Fino & Sons Limited tħallas lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl tali somma hekk likwidata ai termini tal-artikolu 1639(3) tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta;*
9. *Tiddikjara u tiddeċiedi illi s-soċjetà intimata C. Fino & Sons Limited rrekat danni lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl, liema danni għandhom jiġu risarċiti skont il-liġi;*
10. *Tillikwida, jekk ikun meħtieġ bl-opera ta' periti nominandi, id-danni kollha li s-soċjetà C. Fino & Sons Limited rrekat lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl u konsegwentement tordna lis-soċjetà C. Fino & Sons Limited tħallas lis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl tali somma hekk likwidata u rappreżentanti danni sofferti mis-soċjetà I.T.A.L.-T.V.T. srl;*

Bl-ispejjeż kontra s-soċjetà intimata rappreżentanti ta' liema huma minn issa inġunti in subizzjoni.

Rat ir-Risposta Maħlufa tas-soċjetà konvenuta **C. Fino & Sons Limited** (minn issa 'l quddiem "is-soċjetà konvenuta"), li ġiet ippreżentata fil-5 ta' Diċembru, 2014, u maħlufa minn Jean Carl Fino debitament awtorizzat, li biha eċċepiet:

1. Illi l-pretensjonijiet tas-soċjetà attrici huma kompletament inveritieri u infondati u din l-azzjoni hija biss intiżha biex tivvessa lis-soċjetà esponenti:
  - i. Illi naturalment mhuwiex ikkонтestat li s-soċjetà attrici ħadet appalt mingħand is-soċjetà esponenti sabiex is-soċjetà attrici tforniha b'materjal u tesegwixxi xogħol fil-bini tal-parlament il-ġdid fil-Belt Valletta u dan skont il-kuntratt ta' appalt datat 3 ta' Settembru, 2014 (kopja annessa bħala Dok. CFS01), iżda assolutament mhuwiex minnu illi lilha dan inħall wara l-intavolar ta' mandat ta' inibizzjoni bin-numru 1694/14/LSO jew illi dan inħall da parti tas-soċjetà intimata mingħajr ebda raġuni valida;
  - ii. Illi dak li effettivamente ġara huwa li, minkejja l-obbligu ċar impost fuq is-soċjetà attrici li tesegwixxi ‘tutte le lavorazioni con la massima attenzione e professionalità rispettando le tempistiche’ (vide l-aħħar artikolu tal-kuntratt anness), fil-kors tal-esekuzzjoni tal-appalt, ix-xogħol esegwit ma sarx sewwa u skont kif titlob l-arti u s-sengħa, hekk kif miftiehem u rikjest; huwa ta' min jinnota li fl-appalt in kwistjoni l-element li kellu l-iżżej valur kien ix-xogħol u mhux il-materjal suppli;
  - iii. Illi s-soċjetà esponenti ripetutamente ġibdet l-attenzjoni tas-soċjetà attrici b'din il-mankanza, kemm verbalment kif ukoll bil-miktub;
  - iv. Illi, di fatti, is-soċjetà The Grand Harbour Regeneration Corporation plc (C42094), is-soċjetà proprietà tal-Gvern Malti li nghatat ir-responsabilità illi tappalta, u konsegwentement tiċċertifika, ix-xogħlijiet neċċesarji għall-bini tal-parlament il-ġdid, wara spezzjoni bir-reqqa, permezz ta' ittra (kopja annessa bħala CFS02) ma accettatx u ma cċertifikatx ix-xogħol li kienet esegwiet is-soċjetà attrici;
  - v. Illi mhux talli s-soċjetà attrici ma esegwietx ix-xogħol kif miftiehem u mhux skont l-arti u s-sengħa, iżda talli wara li s-soċjetà esponenti attirat l-attenzjoni tas-soċjetà attrici dwar il-fatt illi xogħlijiet ma kinux ġew aċċettati minn The Grand Harbour Regeneration Corporation plc, is-soċjetà attrici refgħet ix-xogħol, ġabret l-ghodda u xi materjal li kienu jinsabu fuq is-sit tal-parlament il-ġdid u salpat bla dewmien lejn l-Italja;
  - vi. Illi għaldaqstant il-kuntratt ta' appalt surriferit ittermiha bl-abbandun tal-appaltatur (ossia tas-soċjetà attrici) tal-kuntratt t'appalt;

- vii. Illi, mingħajr preġudizzju għas-suespost, fi kwalsiasi każ, is-soċjetà esponenti kellha kull raġuni valida, tajba u suffiċjenti fil-liġi sabiex tħoll il-kuntratt t'appalt stante illi x-xogħlilijiet ma sarux kif miftiehem, sewwa u skont l-arti u s-sengħa;
- viii. Illi, sadanittant, is-soċjetà esponenti kienet ġia ħallset lis-soċjetà attriċi s-somma ta' tmenin elf Euro (€80,000) somma li kif ser jiġi ppruvat fil-mori ta' smigħ ta' din il-kawża, ferm teċċedi l-valur tax-xogħlilijiet esegwiti, u tal-materjali forniti, sal-mument tal-abbandun tal-kuntratt ta' appalt mis-soċjetà attriċi;
- ix. Illi, succcessivament, peress illi s-soċjetà esponenti kienet marbuta b'kuntratt ma' The Grand Harbour Regeneration Corporation plc, illi tlesti x-xogħlilijiet li għalihom kienet daħlet is-soċjetà attriċi fi żmien prefissat, is-soċjetà esponenti kellha bilfors, sabiex tonora l-obbligi tagħha ma' The Grand Harbour Regeneration Corporation plc, tissubappalta l-istess xogħol lil socjetà oħra – b'rızultat li s-soċjetà esponenti ġarrbet spejjeż ulterjuri u danni oħra li faċilment setgħu jiġu evitati li kieku s-soċjetà attriċi rrispettat dak miftiehem u esegwiet ix-xogħlilijiet b'arti u sengħa;

Illi wara li terġa' tisħaq dak ribadit supra, is-soċjetà esponenti hija ta' fehma konvinta li din l-Onorabbi Qorti għandha ssib illi assolutament mħuwiex minnu illi s-soċjetà esponenti ħallet il-kuntratt ta' appalt mingħajr raġuni valida u illi hija ġarrbet spejjeż u sofriet danni b'rızultat tat-terminazzjoni tal-kuntratt t'appalt. Pjuttost, kienet is-soċjetà esponenti illi nkorriet spejjeż u sofriet danni b'rızultat tal-kwalità tax-xogħlilijiet esegwiti u tal-konsegwenti abbandun tal-kuntratt t'appalt, għal liema danni u spejjeż is-soċjetà esponenti qiegħda żżomm lis-soċjetà attriċi responsabbli.

Bl-ispejjeż kontra l-attriċi, inkluż dawk relatati mal-mandat ta' inibizzjoni bin-numru 1694/14/LSO u mal-mandat ta' sekwestru bin-numru 1677/2014/LSO, li qiegħda minn issa stess tiġi inġunta għas-subsidi tagħha. Is-soċjetà esponenti tirriserva d-drittijiet kollha tagħha fil-liġi fil-konfront tas-soċjetà attriċi.

Rat l-atti kollha tal-kawża.

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti.

Semgħet ix-xhieda prodotti mill-partijiet.

Rat il-verbali tal-udjenzi tat-23 ta' Marzu, 2018 u tad-9 ta' Lulju, 2018 fejn il-partijiet ingħataw il-fakultà li jippreżentaw noti ta' sottomissionijiet u fejn il-kawża tħalliet għal-lum għas-sentenza.

Rat in-nota ta' sottomissionijiet ippreżentata mis-soċjetà attriči.

Il-kwistjoni bejn il-partijiet

Is-soċjetà attriči kienet ġiet inkarigata mis-soċjetà konvenuta tforni materjal u teżegwixxi xogħlijiet ta' installazzjoni ta' pannelli fis-saqaf tal-bini tal-Parlament il-ġdid permezz ta' ftehim li jirregola x-xogħol li kull parti kellha teżegwixxi u t-termini tal-ħlas bejn il-partijiet, li jgħib id-data tat-3 ta' Settembru, 2014. Is-soċjetà attriči tallega li wara li l-materjal ġie fornut min-naħha tagħha, u sar xogħol ta' tlestija fuq il-prodott min-naħha tas-soċjetà konvenuta u kuntratturi oħra mqabbda minnha, l-appalt ġie xolt da parti tas-soċjetà konvenuta mingħajr ma kien hemm raġuni valida għal dan. It-tilwima ewlenja bejn il-partijiet inħolqot minħabba li hekk kif subappaltaturi mqabbda mis-soċjetà konvenuta ġew biex jagħmlu xogħlijiet ta' tlestija ('finishing') tal-materjal fornut mis-soċjetà attriči, is-soċjetà konvenuta tikkontendi li bdew jidhru difetti fil-mod kif kienu nqatgħu l-pannelli, tant illi l-finishing li kelleu jsir da parti tas-soċjetà konvenuta u s-subappaltaturi mqabbda minnha, ma setax isir entro t-terminu ta' żmien li kien miftiehem, minħabba li kien meħtieg ferm aktar xogħol milli kien previst biex il-pannelli jitqiesu 'aċċettabbli'. Minkejja x-xogħol li sar fuq il-pannelli maqtugħha, il-

finishing aħħari lanqas ma kien aċċettabbli, tant li meta saret l-installazzjoni ta' wħud mill-pannelli minn impjegati tas-soċjetà attriċi, bdew jidhru difetti li rrendew ix-xogħol mhux aċċettabbli, tant li dan ma ġiex iċċertifikat mill-periti inkarigati mill-proġett. Konsegwenza ta' dan, is-soċjetà attriċi ma tkallitx dak li hi tipprendi li hu dovut lilha mingħand is-soċjetà konvenuta, u filwaqt li s-soċjetà konvenuta tallega li kien l-haddiema tas-soċjetà attriċi li qabdu u abbandunaw l-appalt, minħabba t-termini ta' żmien li kienet marbuta bihom mal-klijent The Grand Harbour Regeneration Corporation plc (C42094), is-soċjetà konvenuta ħtiġilha tingaġġa subappaltaturi oħrajn sabiex ilesu x-xogħol fit-terminu ta' żmien miftiehem, kif ukoll sabiex jassiguraw li l-prodott aħħari fornut lill-klijent, ikun skont is-sengħa u l-arti. Inoltre, is-soċjetà konvenuta qiegħda tallega li kienet hi li sofriet danni u li kellha tinkorri spejjeż sabiex tirrettifika x-xogħlijet mhux skont is-sengħa u l-arti li saru mis-soċjetà attriċi.

Provi u riżultanzi

Is-soċjetà konvenuta ppreżentat diversi dokumenti flimkien mar-Risposta Maħlufa tagħha, fosthom kopja tal-ftehim bejn il-partijiet għall-fornitura mis-soċjetà attriċi ta' materjal li kellu jintuża fil-bini tal-Parlament il-ġdid¹, kopja tan-*non-conformance report*² maħruġ wara li l-periti inkarigati mill-proġett ma-ċċertifikawx ix-xogħol li kien sar mis-soċjetà attriċi, li jispeċifika li pannelli tal-metall li twaħħlu mas-saqaf mhumiex aċċettabbli, kif ukoll sett ritratti³ li jindikaw id-difetti fix-xogħol fornut mis-soċjetà attriċi, u li skont is-soċjetà

¹ A fol. 15 tal-proċess.

² A fol. 18 tal-proċess.

³ A fol. 19 sa fol. 35 tal-proċess.

konvenuta huma prova li x-xogħol da parti tas-soċjetà attriċi ma sarx skont is-sengħha u l-arti.

Fl-ewwel udjenza li nżammet minn din il-Qorti fil-15 ta' Diċembru, 2014 is-soċjetà attriċi talbet li jsir aċċess sabiex ix-xogħol jiġi spezzjonat minn espert maħtur mill-Qorti, madanakollu d-difensur tas-soċjetà konvenuta wieġeb li sabiex is-soċjetà konvenuta setgħet tadempixxi l-obbligi kontrattwali li hi kellha mal-klijent, kellhom jiġu subappaltati terzi biex jirrangaw id-difetti u jiffinalizzaw ix-xogħol fit-terminu ta' zmien miftiehem, u konsegwentement ikun inutli li jsir aċċess f'dan l-istadju, u dan minħabba li l-installazzjoni attwali li hemm fil-bini tal-Parlament mhix dik li ħadmet fuqha s-soċjetà attriċi.

Is-soċjetà attriċi esebiet *affidavit* ta' **Otello Tarducci**⁴, li huwa l-persuna li kien responsabbi mill-ġestjoni u l-eżekuzzjoni tax-xogħlilijiet li s-soċjetà konvenuta fdat f'idejn is-soċjetà attriċi I.T.A.L.-T.V.T. srl, soċjetà rregistrata fl-esteru. Hu xehed li lejn nofs Awwissu tas-sena 2014, is-soċjetà konvenuta għamlet kuntatt ma' I.T.A.L.-T.V.T. srl fejn specifikament talbet għall-provvista u l-installazzjoni ta' pannelli miksija bil-metall sabiex jiġu installati fil-bini tal-Parlament il-ġdid fil-Belt Valletta. Ix-xhud spjega li sabiex is-soċjetà attriċi setgħet tforni lis-soċjetà konvenuta bil-pannelli rikjesti minnha, kien hemm il-ħtieġa li jiġu ddisinjati u manifatturati pannelli skont speċifikazzjonijiet uniċi u dan bl-użu ta' pannelli standard. Inoltre, appartu l-manifattura ta' dawn il-pannelli skont l-ispeċifikazzjonijiet mitluba mis-soċjetà konvenuta, is-soċjetà konvenuta assumiet responsabilità għax-xogħol ta' tleſtija (*finishing*) li kien meħtieġ li jsir fuq il-pannelli hekk manifatturati, bħal xogħol ta' qtugħi, illixxar,

---

⁴ A fol. 53 tal-proċess.

allinjament tad-diversi wċuħ tal-pannelli individwali, kisi bil-ġibs u żebgħa. Ix-xhud spjega li jekk xifer ta' pannella partikolari ma jkunx maqtugħ bi preċiżjoni u magħmul dritt u lix fil-proċess ta' tleſtija li ħadet ħsiebu s-soċjetà konvenuta, id-difett fil-materjal jidher biss wara li jkun hemm l-installazzjoni tal-pannelli ħdejn xulxin, bil-konsegwenza li l-klijent jirrifjuta l-prodott finali stante li ma jkunx aċċettabbli. Hu qal li minkejja li kien hemm insistenza da parti tas-soċjetà attriċi rappreżentata minnu sabiex dan it-tip ta' xogħol ta' tleſtija jsir minn kumpanniji speċjalizzati, bħalma hi dik attriċi, rappreżentanti tas-soċjetà konvenuta insistew li jissubappaltaw dan ix-xogħol lil kumpannija oħra hawn Malta. Ix-xhud qal ukoll li minkejja li s-soċjetà attriċi għandha għad-dispożizzjoni tagħha diversi għodod speċjalizzati sabiex tkun tista' tagħmel dan ix-xogħol, is-soċjetà konvenuta ppreferiet li l-qtugħi isir hawn Malta bl-użu ta' għoddha tal-idejn, li hu spjega li ma kinitx ideali li tintuża fiċ-ċirkostanzi. Ix-xhud spjega li filwaqt li s-soċjetà attriċi kellha tforni l-pannelli mhux kompluti lis-soċjetà konvenuta, din min-naħha tagħha ħadet ir-responsabbilità għat-tleſtija tagħhom sabiex ikunu jistgħu jiġu installati fis-sit tal-Parlament il-ġdid minn ħaddiema ta' I.T.A.L.-T.V.T. srl. Fi kliem ix-xhud:

"It was therefore understood and agreed that we were to furnish the raw or unfinished panelling as delivered by the manufacturer to C. Fino & Sons Limited who would in turn perform all works necessary thereon (following cutting in Malta as requested by C. Fino & Sons Limited) – that is to say jointing, rendering and spraying for delivery to site – which panels would then be installed by I.T.A.L.-T.V.T. srl. Having agreed on the scope of the works, by means of an email of the 27th August, 2014 (Dok. OT1)⁵ we had informed Wallace Fino that should an order be placed by the 4.00pm of Thursday the 28th of August, 2014, the panelling would have been available to us in Italy for onward transportation to Malta by Friday the 5th September, 2014. We had also highlighted that as

---

⁵ A fol. 68 tal-proċess.

they had requested, jointing, rendering and spraying would remain the responsibility of C. Fino & Sons Limited."

Tarducci qal li fil-frattemp kien iffinalizzat kuntratt li jgħib id-data tat-3 ta' Settembru, 2014, u li dan intbagħat lis-soċjetà konvenuta għall-approvazzjoni tagħha.⁶ Ix-xhud kompla jgħid li minkejja l-urgenza enfasizzata mis-soċjetà konvenuta, il-konferma tal-ordni tagħha waslet biss fil-11 ta' Settembru, 2014⁷, meta l-ħaddiema tas-soċjetà attriċi kienu digħi qiegħdin fuq is-sit tal-Parlament il-ġdid lesti biex jibdew bix-xogħol. Il-qbil bejn il-partijiet kien li x-xogħol kellu jitlesta sal-10 ta' Ottubru, 2014. Hu qal li l-pannelli li ġew impurtati lejn Malta kienu ġew ikkonsenjati lil E&L Enterprises Limited ta' Hal Far, u li hekk kif hu daħħal fl-imħażen tal-imsemmija kumpannija, hu seta' jinnota li dawn ma kellhomx l-apparat meħtieġ u adegwat biex jagħmlu xogħol daqstant speċjalizzat. Ix-xhud qal li hu kien enfasizza li sabiex il-ħaddiema tas-soċjetà attriċi setgħu jibdew ix-xogħol, is-sit kellu jkun żbarazzat sabiex ikunu jistgħu jitwaħħlu l-pannelli. Hu kompla li minkejja li l-ħaddiema tas-soċjetà attriċi li ngiebu mill-Italja kienu fuq is-sit tal-Parlament fit-12 ta' Settembru, 2014 ippreparati biex jibdew l-installazzjoni, lanqas waħda mill-pannelli ma kienet għadha twasslet fuq is-sit tal-Parlament il-ġdid, u kien għalhekk, kompla x-xhud, li hu informa lis-soċjetà konvenuta li fil-15 ta' Settembru, 2014⁸, kien ser ikun hemm seba' (7) impjegati tas-soċjetà attriċi lesti biex jibdew ix-xogħol ta' installazzjoni, u dan sabiex is-soċjetà konvenuta tieħu ħsieb tara li l-materjal ikun fuq is-sit sabiex ikun jista' jinbeda x-xogħol. Fit-13 ta' Settembru, 2014 inżammet laqgħa fuq is-sit tal-Parlament, li għaliha attendew rappreżentanti tas-soċjetajiet partijiet f'din il-kawża, flimkien mal-perit

⁶ A fol. 79 tal-proċess.

⁷ A fol. 73 tal-proċess.

⁸ Emails a fol. 82 u 83 tal-proċess.

Matthew Cachia Zammit u rappreżentant ta' E&L Enterprises Limited. Ix-xhud qal li sa dakinhar, madwar sittin fil-mija tal-qtugħ li kien meħtieg fuq il-pannelli kien sar minn ħaddiema tas-soċjetà attriċi stess, bl-užu ta' għodod ipprovduti minn C. Fino & Sons Limited u E&L Enterprises Limited. Hu kompla li kien ġie ssuġġerit minn E&L Enterprises Limited u mis-soċjetà konvenuta, li fil-pannelli jiddaħħlu pjanċi tal-azzar, u li l-pannelli jinksew bil-ġibs, xi ħaġa li x-xhud qal li kienet totalment inaccċettabbli minħabba li l-ġibs ma kienx se jżomm u kien hemm ir-riskju li hekk kif jinxef jibda jfarfar. Hu qal li f'dan l-istadju, ħadd mill-appaltaturi u mill-persuni li kienu prezenti fuq is-sit, ma l-mentaw dwar ix-xogħol jew il-materjali fornuti minn I.T.A.L.-T.V.T. srl. Ix-xhud qal li s-soċjetà attriċi pprotestat diversi drabi permezz ta' *emails* li ntbagħtu fis-17 u fit-18 ta' Settembru, 2014⁹, fejn ingibdet l-attenzjoni tas-soċjetà konvenuta li minkejja li l-ħaddiema tas-soċjetà attriċi kienu ilhom Malta għal aktar minn ġimġha, kienet għadha ma ġiet installata l-ebda pannella. Hu qal li minn dak li seta' josserva, kien evidenti li x-xogħol lest ma kienx ser ikun aċċettabbli għall-klijent.

Tarducci kompla jgħid li fid-19 ta' Settembru, 2014 inżammet laqgħa oħra, fejn għal darb'oħra ma tressaq l-ebda ilment dwar ix-xogħol fornut mis-soċjetà attriċi, u fejn intlaħaq ftehim li sabiex jitnaqqsu l-ispejjeż, il-ħaddiema tas-soċjetà attriċi li kienu ngiebu Malta jirritornaw lura lejn l-Italja, u dan sakemm il-pannelli jitlestew kif suppost, jingħarru fuq is-sit u s-sit jiġi żbarazzat minn affarijiet oħra, sabiex tkun tista' ssir l-installazzjoni. Hu qal li għal diversi ġranet is-soċjetà attriċi ma semgħet xejn mingħand is-soċjetà konvenuta, u dan minkejja li riedu jsiru arrangamenti għat-titjiriet tal-ħaddiema tagħha lejn Malta, sakemm ġie deċiż li l-ħaddiema tagħha jintbagħtu Malta fil-25 ta'

⁹ A fol. 84 u 85 tal-proċess.

Settembru, 2014. Ix-xhud kompla jgħid li dawn il-ħaddiema mibgħuta mis-soċjetà attriċi kienu indunaw li kien sar xi xogħol minn C. Fino & Sons Limited bl-intiża li l-ilmenti mqajma mis-soċjetà attriċi jiġu indirizzati. Madanakollu huma xorta waħda esprimew tkħassib dwar kemm ix-xogħol komplut, ladarba ssir l-installazzjoni, kien ser ikun aċċettabbli għall-klijent. Ix-xhud qal ukoll li l-perit maħtur mis-soċjetà konvenuta, il-perit Matthew Cachia Zammit, kien iqatta' ħin konsiderevoli fuq is-sit, u minkejja dan, qatt ma ilmenta dwar ix-xogħlijiet li kienu qegħdin jiġu installati mill-ħaddiema tas-soċjetà attriċi, jew dwar il-kwalità tal-materjal fornut. Is-soċjetà konvenuta kienet ukoll ftieħmet li tagħmel il-ħlasijiet dovuti minnha fi tliet pagamenti, jiġifieri tmenin elf Euro (€80,000) mal-iffirmar tal-ftehim, mijja u għoxrin elf Euro (€120,000) fit-30 ta' Settembru, 2014, u tletin elf Euro (€30,000) fi żmien sittin (60) ġurnata mit-tkomplija tax-xogħlijiet.¹⁰

Tarducci qal li t-tmenin elf Euro (€80,000) rappreżentanti l-ewwel pagament maqbul bejn il-partijiet kien tkallas lill-atturi, iżda f'data aktar tard minn dik miftiehma bejn il-partijiet.¹¹ Ix-xhud qal li s-soċjetà konvenuta talbet il-ħlas fl-ammont ta' mijja u għoxrin elf Euro (€120,000) permezz ta' *invoice* maħruġa fit-30 ta' Settembru, 2014. Iżda in segwitu għal dan, is-soċjetà attriċi ġiet infurmata mill-perit Matthew Cachia Zammit li kien qiegħed jiġi kkontestat il-mod kif twaħħlu l-pannelli. Ix-xhud jgħid li permezz ta' *email* tat-3 ta' Ottubru, 2014, Jean Carlo Fino, in rappreżentanza tas-soċjetà konvenuta, informa lix-xhud li x-xogħol kien qiegħed jiġi sospiż minħabba li l-klijent tas-soċjetà konvenuta ma kienx iċċertifika x-xogħol li sar, u li konsegwenza ta' dan, ma kienx ser isir lanqas il-ħlas miftiehem. Kien f'dan il-punt li nżammet laqgħa

¹⁰ Kopja tal-*email* inkwistjoni a fol. 74 tal-proċess.

¹¹ Kif jidher čar mid-diversi *emails* li jinsabu a fol. 89 u a fol. 91 tal-proċess.

oħra ma' rappreżentanti tas-soċjetà konvenuta, u għal darb'oħra waqt din il-laqgħa li għaliha attenda x-xhud flimkien ma' Fabrizio Giovanetti għas-soċjetà attriči, ġie enfasizzat il-punt li s-soċjetà konvenuta ma kinitx għamlet użu tal-aħjar għodda li kellha tintuża sabiex tlestew dawn il-pannelli għall-installazzjoni, u li s-soċjetà attriči kienet għadha disposta li tikkollabora mas-soċjetà konvenuta fuq dan il-proġett diment li jsiru l-ħlasijiet dovuti lilha. Ix-xhud qal li f'dan il-punt Jean Carlo Fino min-naħha tas-soċjetà konvenuta wrieh xi ritratti u qallu li jkun aħjar għas-soċjetà attriči jekk taċċetta dak propost mis-soċjetà konvenuta. Ix-xhud kompla jgħid li dak muri lilu fir-ritratti minn Jean Carlo Fino ma kienx xogħol li kienu ħadmu fuqu impjegati tas-soċjetà attriči, u li dan ma kellu x'jaqsam xejn max-xogħol eżegwit minnhom. Ix-xhud qal li kien hemm aktar skambji ta' *emails* bejn il-partijiet fis-6 u fid-9 t'Ottubru, 2014¹², fejn għal darb'oħra, is-soċjetà attriči insistiet għall-ħlasijiet dovuti lilha. Permezz ta' *email* tat-11 ta' Ottubru, 2014¹³, is-soċjetà konvenuta infurmat lis-soċjetà attriči li kienu ser jittieħdu passi legali kontriha minħabba li kienet abbandunat ix-xogħol, filwaqt li s-soċjetà attriči wieġbet li kienet għadha disposta li tkompli bix-xogħol sakemm il-kwistjonijiet ta' natura teknika li kienu fdati f'idejn is-soċjetà konvenuta, jirrisolvu ruħhom. Ix-xhud qal li hu kien ġie infurmat li ftit tal-ġranet wara s-soċjetà konvenuta kienet ingaġġat kumpannija Taljana oħra sabiex tkompli x-xogħol ta' installazzjoni tal-pannelli fornuti mis-soċjetà attriči, u li skont il-ftehim ta' bejn il-partijiet supposed li kellhom jiġu installati mis-soċjetà attriči. Hu qal li f'dan il-punt kien evidenti li s-soċjetà konvenuta kienet naqset milli tonora l-obbligi kontrattwali li kellha mas-soċjetà attriči, kif ukoll li minkejja d-dispożizzjoni da parti tas-soċjetà attriči li tikkollabora mas-soċjetà konvenuta, din tal-aħħar kienet għażlet li

¹² A fol. 90 u 91 tal-proċess.

¹³ A fol. 92 tal-proċess.

tittermina l-appalt li kellha mas-soċjetà attrici. Ix-xhud qal ukoll li min-naħha tas-soċjetà attrici ntbagħtu żewġ *emails* lill-Grand Harbour Regeneration Corporation, fejn intalab aċċess għas-sit fejn saru x-xogħlijet għal skopijiet ta' ġbir ta' evidenza fotografika.¹⁴ Dawn l-*emails* ma ġewx imwieġba.

Tarducci kompla jgħid li b'kollox ġew installati mis-soċjetà attrici mat-tliet mitt metru kwadru (300 m.k.) ta' pannelli fis-sit tal-Parlament il-ġdid. Min-naħha tas-soċjetà attrici kienu ntbagħtu sitt ħaddiema Malta sabiex jaħdmu fuq dan l-appalt, u li dawn il-ħaddiema kienu ġew ingaġġati permezz ta' kumpannija li tiprovd r-riżorsi umani, bl-isem UMANA SpA, u li l-ħlasijiet dovuti lil dawn il-ħaddiema saru permezz tal-imsemmija kumpannija. Sabiex jiġu onorati r-restrizzjonijiet ta' żmien imposti mis-soċjetà konvenuta, ix-xhud qal li kien ġie kkalkulat li kull wieħed minn dawn is-sitt ħaddiema kellu jaħdem tliet mitt (300) siegħha ta' xogħol fuq perijodu ta' tletin (30) ġurnata. Min-naħha tiegħu x-xhud ma kienx impjegat direttament mis-soċjetà attrici, iżda ġie ingaġġat bħala konsulent bil-ħlas ta' għaxart elef Euro (€10,000) għal dan il-proġett.¹⁵ Tarducci spjega li kien hemm ukoll l-involviment dirett ta' numru ta' impjegati tas-soċjetà attrici fuq id-disinn tal-pannelli inkwistjoni¹⁶, u li din l-ispiża ta' ħamsa u għoxrin elf Euro (€25,000) kellha titħallas direttament mis-soċjetà attrici. Ix-xhud qal li l-ispiża diretta tal-materjal u ta' provvisti oħra fornuti kienet ta' wieħed u tletin elf, mijja u ħamsa u disgħin Euro u tmienja u tmenin čenteżmu (€31,195.88)¹⁷, u li dan il-materjal kien fornut kollu kemm hu lil C. Fino & Sons Limited tramite s-soċjetà E&L Enterprises Limited, u li filwaqt li madwar tliet mitt metru kwadru minn dawn il-pannelli kienu laħqu ġew

¹⁴ Kopja ta' dawn l-ittri, *a fol.* 98 u 100 tal-proċess.

¹⁵ Kopji tad-dikjarazzjonijiet li l-ħlas ġie riċevut, *a fol.* 102 u 103 tal-proċess.

¹⁶ Kopji tad-dokumentazzjoni li tindika l-ħlas li din irċeviet b'rabta ma' dan il-proġett, *a fol.* 104 sa 115 tal-proċess.

¹⁷ *A fol.* 117 sa fol. 137 tal-proċess.

installati minn ġħaddiema tas-soċjetà attrici, il-kumplament tal-materjal fornut minnha xorta waħda ġie installat fil-bini tal-Parlament il-ġdid minn subappaltturi oħra ingaġġati mis-soċjetà konvenuta. Tarducci kompla jgħid li kien hemm spejjeż oħra da parti tas-soċjetà attrici sabiex setgħet taħdem fuq dan il-progett, fosthom sitt elef, erba' mijja u disgħin Euro (€6,490)¹⁸ bħala spejjeż għall-kiri ta' skafolding, u elf, mijja u tlieta u erbgħin Euro u erbgħa u tmenin ċenteżmu (€1,143.84) għall-kiri ta' pjattaforma minn fejn seta' jsir ix-xogħol.¹⁹ Spejjeż oħra li saru kienu jikkonsistu fi tnax-il elf, tmien mijja u ħamsin Euro (€12,850)²⁰ għat-trasport tal-materjal li ngieb mill-Italja, sitt elef, mitejn u tlieta u sittin Euro u tnejn u sittin ċenteżmu (€6,263.62) ħlasijiet tal-biljetti tal-ajru għall-ħaddiema li ġew mill-Italja²¹, u ħamest elef, tliet mijja u sitta u tletin Euro u erba' u ħamsin ċenteżmu (€5,336.54) bħala spejjeż oħra marbuta maž-żmien li fih dawn il-ħaddiema kien qed jgħixu hawn Malta.²² Flimkien mal-*affidavit* tiegħu, ix-xhud Otello Tarducci ppreżenta għadd ta' dokumenti konsistenti f'irċevuti varji għall-ispejjeż mitluba mis-soċjetà attrici²³, kif ukoll disinji li saru minn ġħaddiema tas-soċjetà attrici sabiex jispjega fid-dettall in-natura tal-appalt²⁴, ix-xogħol involut u r-reqqa u l-mod metikoluz li biha kellhom jinqatgħu l-pannelli inkwistjoni stante li kif spjega hu, anki differenza ta' millimetru wieħed fil-qtugħ jew fix-xogħol ta' ttestija, kienet ser-thalli impatt viżwali negattiv wara l-installazzjoni.

Ix-xhud qal li hu evidenti li ma kinitx is-soċjetà attrici li abbandunat ix-xogħol, kif allegat mis-soċjetà konvenuta, iżda li x-xogħol kien ġie riġettat mill-klient

¹⁸ A fol. 138 sa 141 tal-proċess.

¹⁹ A fol. 142 sa 144 tal-proċess.

²⁰ A fol. 145 sa 163 tal-proċess.

²¹ A fol. 164 sa 200 tal-proċess.

²² A fol. 116 tal-proċess.

²³ A fol. 201 sa 222 tal-proċess.

²⁴ A fol. 228 sa fol. 304 tal-proċess.

aħħari, il-Grand Harbour Regeneration Corporation, minħabba li l-prodott lest ma kienx wieħed aċċettabbli. Hu qal li tali difetti ħarġu biss wara l-installazzjoni tal-prodott u dan wara li l-pannelli nħadmu mis-soċjetà konvenuta:

"It is evident that I.T.A.L.-T.V.T. srl did not abandon the works as is being alleged by C. Fino & Sons Limited. Rather, the works were rejected by the client for evident reasons, that is poor finishing of the individual elements. The works could only be rejected by the representative of the Grand Harbour Regeneration Corporation once installed on site, as this is when the poor quality of workmanship would become manifest. I reiterate that I.T.A.L.-T.V.T. srl was only responsible for cutting the panels to size. Jointing, plastering, rendering and painting works was beyond the scope of our work. What we installed on site are panels as delivered to site by C. Fino & Sons Limited. The poor quality of the works cannot therefore be attributed to I.T.A.L.-T.V.T. srl."

Fl-udjenza tat-30 ta' Jannar, 2015, il-Qorti semgħet ix-xhieda ta' **Jean Carlo Fino**²⁵, li kkonferma li bħala direttur tas-socjetà konvenuta hu awtorizzat iressaq risposti maħluwa għan-nom tal-kumpannija.

Xehed ukoll **Chris Paris**²⁶, li kien CEO tal-Grand Harbour Regeneration Corporation, li kkonferma li l-entità rappreżentata minnu kienet kumpannija tal-Gvern li tieħu ħsieb tattwa proġetti kapitali li l-Gvern jiddeċiedi li jagħmel minn żmien għal żmien, fosthom il-proġett ta' Bieb il-Belt u l-bini tal-Parlament il-ġdid. Hu qal li l-proġett inkwistjoni kien iffinanzjat mill-Malita plc, u l-Grand Harbour Regeneration Corporation ġadet ħsieb il-proġett wara li tqabbdet tagħmel dan minn Malita plc. Ix-xhud qal li x-xogħol ta' tleſtija li sar f'fażijiet differenti tal-proġett, ried jiġi vverifikat mill-perit inkarigat mill-proġett, li f'dan il-każ kien perit minn Renzo Piano Building Works, li ġadu

²⁵ A fol. 305 tal-proċess.

²⁶ A fol. 307 tal-proċess.

responsabbilità sabiex jiċċertifikaw jekk ix-xogħlijiet li saru jikkonformawx mal-ispeċifikazzjonijiet mogħtija. Ix-xhud qal li l-iċċekkjar tax-xogħlijiet isir waqt li jkun għaddej ix-xogħol, u li l-process jinvolvi li l-kuntrattur jgħajjat dik li tissejja ġi ‘*work inspection*’ sabiex ix-xogħol jiġi vverifikat u ċċertifikat minn żmien għal żmien. Jekk tinħareġ iċ-ċertifikazzjoni meħtieġa da parti tal-perit, ikunu jistgħu jsiru l-ħlasijiet. Ix-xhud qal li hu importanti li tinħareġ iċ-ċertifikazzjoni rikjesta u li kull fażi tal-proġett tkun iċċertifikata u tinħareġ id-dokumentazzjoni għaliha. Ix-xhud kompla jgħid li kull kuntrattur li ġadem fuq is-sit kien obbligat ikollu *Works Manager* u li dawn kellhom l-obbligu li jiċċekkjaw ix-xogħol li jsir kważi l-ħin kollu sabiex jekk ikun hemm xi ħaġa li ma ssirx skont l-ispeċifikazzjonijiet mogħtija mill-klijent, din tkun tista’ tiġi kkorreġuta. Ix-xhud qal li d-dħul u l-ħruġ f'żona bħalma hi l-Parlament hu kkontrollat, għalkemm ma jsirx iċċekkjar ta’ kull oġgett individwali li jiddaħħal jew jinħareġ mill-ħaddiema li jkunu qegħdin jaħdmu fuq is-sit.

Fl-istess udjenza, il-Qorti semgħet ix-xhieda ta’ **Joseph Camilleri**²⁷, imqabba mis-soċjetà konvenuta sabiex jaħdem bħala kuntrattur fis-sit tal-Parlament. Ix-xhud spjega li bħala xogħol hu jagħmel xogħol ta’ manifattura, kisi bil-ġibs, galvanizzar u *spray* minn fabbrika li hu għandu u li jiġġestixxi bl-isem ta’ E&L Enterprises Limited, u li s-soċjetà attriċi, li kienet klijenta ta’ C. Fino & Sons Limited kienet għamlet użu mill-fabbrika tiegħu meta l-materjal wasal Malta, għal skopijiet ta’ ħażna tal-pannelli li kellhom jintużaw għas-suffitt tal-Parlament il-ġdid. Ix-xhud qal li s-soċjetà attriċi kienet talbet li tibda x-xogħol ta’ tħallija fuq il-pannelli f’jum li kien il-Ġimgħa u li kienet pprendiet li hu jħalli l-fabbrika miftuħha għad-dispożizzjoni tal-ħaddiema tagħha fi tmiem dik

²⁷ A fol. 315 tal-process.

il-ġimgħa partikolari, sabiex it-Tnejn filgħodu tkun tista' tibda l-installazzjoni tal-pannelli fuq is-sit tal-Parlament. Ix-xhud qal li hu kien informa lill-perit Adrian Mangion li l-ħaddiema tas-soċjetà attriċi ma kinux ippreparati għax-xogħol li kien meħtieg, u li hu kien jaf x'kien r-rekwiziti tal-proġett minħabba li kien ilu erba' snin jaħdem fuqu:

“Dawn ġew jaqtgħu l-pannelli u riedu li fi tlitt ijiem jaqtgħu kollox u Monday morning jibdew jinstallaw *on site*. Kienet xi ħażja ta’ *production* li jiena rrid naħdem warajha, naħdem warajhom billi niżbogħhom, just żebgħa kien il-ftehim, qatgħu x-xogħol ħażin għax kellhom il-lupa tal-*cross cut* kienet ħoxna u beda jqatta’ kollox, waqqafnihom u baqgħu jaħdmu hekk u wara l-problemi kollha li nqalgħu, bidlu l-lupa u bdew jaqtgħu x-xogħol. Urejthom li jridu jużaw rigla biex jaqtgħu dritt, għażlu li ma jużawx ir-rigla.”

Ix-xhud kompla jgħid li minkejja ċertu kisi li sar da parti tal-ħaddiema tiegħu, il-pannelli ma ġewx dritti mijha fil-mija, u li l-prodott lest ma kienx aċċettabbli għall-periti li riedu jiċċertifikaw il-proġett. Ix-xhud qal li hu kellu l-impressjoni li kienet is-soċjetà konvenuta C. Fino & Sons Limited li qabbdet kuntrattur ieħor biex jagħmel xogħol ta’ kisi dawrnejt sabiex jinksew id-difetti li ħarġu fix-xogħol. Ix-xhud qal li l-ħaddiema tas-soċjetà attriċi ma tantx damu tul ta’ ġranet jaħdmu fil-fabbrika tiegħu, u li l-involviment tiegħu suppost li kellu jkun għaż-żebgħa tal-pannelli. Ix-xhud qal li l-pannelli li waslu Malta u li ttieħdu fil-fabbrika tiegħu, kienu kollha tal-istess forma u qies, u li dawn kellhom jinqatgħu f’qisien varji skont l-ispeċifikazzjonijiet mghoddija, jitlestew u jitwaħħlu mas-suffitt tal-Parlament. Ix-xhud qal li l-ispeċifikazzjonijiet dejjem ġew diskussi mal-perit tas-soċjetà konvenuta. Hu kompla li l-ftehim orīginarjament kien li l-pannelli jinżeġbħu fil-fabbrika tiegħu hekk kif dawn jaslu Malta, iżda sussegwentement irriżulta li kellu jsir ferm aktar xogħol minn dak miftiehem orīginarjament, u dan minħabba difetti evidenti fil-prodott

fornut, fejn fi kliemu stess, il-pannelli kienu ‘midgumin’ u għalhekk kellhom isiru pjanci fil-ġnub u mili tal-pannelli bil-metall sabiex il-qtugħ kemm jista’ jkun jiġi tajjeb. Ix-xhud spjega li kien hemm pannelli li kellhom jinqatgħu minn erba’ naħħat, pannelli li kellhom jinqatgħu minn tliet naħħat u pannelli li ġew konġunti. Joseph Camilleri kompla jgħid li hekk kif bdiet issir l-installazzjoni fuq is-sit u x-xogħol ma ġiex iċċertifikat, hu informa lis-soċjetà konvenuta li ma kienx ser ikompli bix-xogħol. Minn din ix-xhieda rriżulta li s-soċjetà konvenuta talbet *quotation* mingħand ix-xhud sabiex dan jagħmel xogħol partikolari ta’ *U channel*, iżda dan ix-xogħol u ż-żebgħha meħtieġa saru minn kumpannija oħra li offriet li tagħmilhom bi prezz orħos. Ix-xhud ikkonferma li għax-xogħol li sar minnu u mill-fabbrika tiegħu, hu tħallas mis-soċjetà konvenuta. Ix-xhud kompla jgħid li l-qtugħ tal-pannelli ma kienx aċċettabbli, u li l-improvizzazzjonijiet li saru minnu, saru bl-involviment tal-perit tas-soċjetà konvenuta:

“Iltqajna kollha kemm aħna għal ġurnata sħiħa kuljum, għamilna *s-samples* ta’ u *channel*, *L shape*, *Z shape*, *flat bar*, għamilna dawn *is-samples* kollha u rajna li l-iżjed waħda faċli biex ma nagħtux daqshekk fil-ġħajnejn bil-hard metal minn taħt u għamilna *flat bar* ta’ 1mm u għad għandi l-istrixxi bħalhom maqtugħin il-fabbrika *on site*, *bis-sealer* imbagħad għamilnielhom il-hard metal biex nirfinawhom u niftħu.”

Ix-xhud ikkonkluda x-xhieda tiegħu billi qal li meta kien evidenti li x-xogħol ma kienx ser jiġi aċċettat, il-ħaddiema tas-soċjetà attriči għabbew l-għoddha li kellhom fil-fabbrika tiegħu, u telqu minn fuq is-sit għaliex ma rahomx aktar.

Fl-udjenza tas-17 ta’ Frar, 2015, xehed **Dr David Zahra**, *company secretary* tas-soċjetà konvenuta li kkonferma li Jean Carl Fino kien debitament awtorizzat

mill-bord tad-diretturi tas-soċjetà konvenuta jirrappreżentaha f'dawn il-proċeduri.

Fl-istess udjenza xehed **Wallace Fino**, direktur tas-soċjetà konvenuta²⁸, li qal li f'Awwissu tas-sena 2014 is-soċjetà konvenuta kellha rakkomandazzjoni sabiex tikkuntattja lil I.T.A.L.-T.V.T. srl sabiex tara jekk jistgħux jaħdmu flimkien fuq ix-xogħol li kien meħtieġ li jsir fuq is-sit tal-Parlament il-ġdid. Hu qal li Otello Tarducci kien ġie Malta u ttieħed fuq is-sit tal-Parlament sabiex seta' jara b'għajnejh ix-xogħol li kien meħtieġ li jsir, u bejn il-partijiet intlaħaq ftehim li s-soċjetà attriċi kellha tibgħat pannelli ta' certi qisien, liema pannelli kellhom jinqatgħu skont is-sengħa, isir xogħol ta' ġongġiment tal-pannelli da parti tas-soċjetà attriċi, u s-soċjetà konvenuta kellha tagħmel xogħol ta' stokkjar, xkatlar u *spraying* sabiex il-pannelli jitlestew għall-installazzjoni. Ix-xhud qal li s-soċjetà attriċi bagħtet il-pannelli Malta, u dawn ittieħdu fl-imħażen ta' E&L Enterprises Limited sabiex il-ħaddiema tas-soċjetà attriċi jkunu jistgħu jibdew ix-xogħol ta' qtugħi u *jointing* kif stabbilit fil-kuntratt li ffirmaw il-partijiet bejniethom. Ix-xhud kompla li x-xogħol ta' qtugħi u *jointing* li suppost li kien qiegħed isir skont is-sengħa u l-arti, ma kienx qed isir tajjeb. Ix-xhud qal li waqt inkontru li kien hemm bejnu u d-dirigenti u ingħinier mis-soċjetà attriċi, dawn kienu qalulu li bl-istokk biss ix-xogħol kien ser jiġi perfett:

“Però wara imbagħad meta bdejna naraw il-qtugħi ħażin, diżastruż, li kien hemm, fejn jidħol il-*jointing* ma tantx kien hemm ħafna x>tagħmel għax fin-nofs ma tistax iżżejjid affarrijiet, però fil-kummenti ssuġġerejna u ħriġna b’idea li kienet li tiżidied faxxa oħra barranija li qatt ma kienet ġiet diskussa qabel biex nippruvaw intaffu l-problema. Però ġara li l-qtugħi, nerġa’ nirrepeti, tant kien ħażin li anki b’din l-*extra channel* ukoll ix-xogħol ma kienx qed jiġi tajjeb.”

---

²⁸ A fol. 334 tal-proċess.

Ix-xhud kompla jgħid li l-kwalità tal-qtugħiżi tant kienet ħażina li hekk kif beda t-twaħħil fuq is-sit, il-klijent irriġetta x-xogħol mill-ewwel. Qabel inbdiet l-installazzjoni, kien hemm fażi ta' xogħol li kienet tinvolvi l-istokkjar u t-tlestija tal-pannelli da parti ta' E & L Enterprises Limited, filwaqt li s-soċjetà konvenuta kienet daħlet responsabbi għat-trasportazzjoni tal-pannelli fuq is-sit. Ix-xhud qal li Otello Tarducci kien talab li l-materjal jiġi ttrasportat fuq is-sit sabiex tkun tista' tibda l-installazzjoni, u li dawn ġew ittrasportati minkejja li ma kinux fi stat aċċettabbli. Kien f'dak l-istadju li bdiet l-installazzjoni u ftit wara l-klijent informa lis-soċjetà konvenuta li x-xogħol ma kienx aċċettabbli u li kien qiegħed jiġi rrigettat. Ix-xhud ma setax jikkonferma jekk il-materjal giex ittrasportat kollu fuq is-sit, iżda qal li s-soċjetà attriċi abbandunat ix-xogħol qabel spicċa l-kuntratt. Huwa qal ukoll li l-obbligi ewlenija tas-soċjetà attriċi kienu l-forniment tal-materjal u l-installazzjoni tiegħu, iżda hu ma setax jikkonferma jekk il-materjal li ftieħmet li tikkonsenja s-soċjetà attriċi kienx ġie kkonsenjat kollu. Ix-xhud qal li anki qabel ma bdiet l-installazzjoni tal-pannelli fuq is-sit, min-naħha tas-soċjetà konvenuta kienu qed jintbagħtu messaġġi lis-soċjetà attriċi li x-xogħol ma kienx aċċettabbli. Hu kompla li hekk kif kien hemm il-komunika da parti tal-klijent tas-soċjetà konvenuta li x-xogħol kien qiegħed jiġi riġettat, kien hemm laqgħa oħra mas-Sur Tarducci li min-naħha tiegħu beda jwaħħhal f'xogħol ħażin li sar minn impjegati ta' E & L Enterprises Limited, u li dakinhar li sar l-inkontru kien wiegħed li ser isib soluzzjoni. Madanakollu ftit tal-ġranet wara, l-impjegati tas-soċjetà attriċi qabdu l-ghoddha u l-materjal li kellhom fuq is-sit, u ma reġgħux irritornaw. Ix-xhud ikkonferma li t-tieni pagament li kienet obbligat ruħha li tkallasa is-soċjetà

konvenuta lis-soċjetà attriċi ma kienx sar minħabba li x-xogħol kien ħażin u ma kienx ġie aċċettat.

Mistoqsi in kontroeżami, ix-xhud qal li ma jidhirlux li meta l-impjegati tas-soċjetà attriċi raw il-pannelli fl-istat ta' ttestija li twasslu fuq is-sit, dawn qalu li ma kinux aċċettabbli, anzi kienu bdew iwaħħluhom mill-ewwel. Hu qal li l-limitazzjonijiet ta' żmien li kellu jsir ix-xogħol fih kienu imposta mill-klijent, u li huwa kien ikkomunika dawn il-limitazzjonijiet lis-soċjetà attriċi fl-inkontri li kellu magħhom, u li dawn kienu qablu li jlestu x-xogħol fit-termini ta' żmien mogħtija lilhom.

Fl-udjenza tad-9 ta' April, 2015 il-Qorti semgħet lill-perit **Matthew Cachia Zammit**²⁹ li spjega li hu tqabbad minn BIB/JB, li hija l-joint venture tal-kuntratturi tal-bini tal-Parlament il-ġdid u li l-inkarigu tiegħu kien li jikkoordina x-xogħol tal-package PBO5 li għandu x'jaqsam mal-finishes tal-Parlament. Hu qal li l-kuntrattur prinċipali fuq il-finishes kien Fino, u li hu personalment kien jirċievi istruzzjonijiet mingħand il-project manager tal-PBO5, li kien il-perit Adrian Mangion. Ix-xhud qal li s-soċjetà attriċi kienet ġiet inkarigata biex tagħmel is-suffitt tal-ground floor tal-bini tal-Parlament, u li hu kellu diversi laqgħat magħhom dwar id-design u dwar kif kellu jidher il-prodott finali ladarba jitlestew ix-xogħlilijiet. Ix-xhud qal li r-rwol prinċipali tiegħu jibda fuq is-sit, hekk kif jasal il-materjal u tittieħed deċiżjoni li għandu jitwaħħal. Madanakollu hu kien prezenti għal xi laqgħat fejn ġie diskuss il-process ta' kif ser jitlestew il-pannelli, u qal li x-xogħol ta' tagħqid tal-pannelli ma' xulxin sabiex jiġu tal-qies rikjest, kellu jsir mis-soċjetà attriċi, filwaqt li l-E&L Enterprises Limited, subappaltatur tas-soċjetà konvenuta, kellu jistokkja u

²⁹ A fol. 361 tal-process.

jagħmel l-finishing tal-prodott permezz taż-żebgħha. L-installazzjoni kellha ssir mis-soċjetà attriči. Ix-xhud qal li kien hemm programm ta' xogħlijiet li l-kuntratturi li ħadmu fuq il-proġett kellhom jinxu miegħu. Mistoqsi jafx jekk meta l-ħaddiema tas-soċjetà attriči marru fuq is-sit, dawn setgħux jibdew bl-installazzjoni tal-pannelli, ix-xhud qal li anki jekk il-materjal kien għadu ma ġiex ittrasportat lejn is-sit, kien hemm xogħol li l-ħaddiema tas-soċjetà attriči setgħu jagħmlu, bħalma hu xogħol fuq is-sub-structure li baqgħet ma twaħħlitx kullimkien min-naħha tas-soċjetà attriči, u li wara li dawn iddeċidew li jitilqu minn fuq is-sit, kellha titwaħħal minn kuntrattur ieħor. Ix-xhud spjega kif bdew jinqalgħu d-diffikultajiet fil-faži tat-twaħħil:

“I.T.A.L.-T.V.T. qatgħu l-pannelli. Issa, Joe Camilleri kellu jistokkja u jiżbogħ il-pannelli. Qabel ma jagħmlu *four hundred square metres* ta' *panels* imbagħad immur jien fuqu u ngħidlu li l-finish mhux aċċettabbli, nagħmlu *sample*. Is-sample kienet saret fuq *panel* maqtugħha pulita. U kien prodott tajjeb, kien aċċettabbli. Sfortunatament, meta beda bil-pannelli l-oħra, indunajna li ma kienx maqtugħ tajjeb, jiġifieri ma stajniex ingħibu l-istess riżultat tas-sample.”

Il-perit Cachia Zammit qal li s-sample ittieħed fi stadju qabel inbeda x-xogħol minn Joe Camilleri ta' E & L Enterprises Limited, u li x-xogħol ġie riġettat minn BOVIS Land Lease, għalkemm hu kien digħi għamel l-evalwazzjoni tiegħu li x-xogħol kif kien ma kienx aċċettabbli minħabba li kien evidenti li d-drawings fornuti minnu ma kinux ġew segwiti. Ix-xhud iċċita eżempju u qal li jekk kien hemm każ fejn kien hemm bżonn li jitħalla spazju ta' 5 mm bejn pannella u oħra, hu seta' josserva li kien hemm każijiet fejn il-pannelli kienu qiegħdin imissu ma' xulxin, u kien għalhekk li x-xogħol ma kienx aċċettabbli għalihi. Hu qal li hekk kif bdiet l-installazzjoni tal-materjal, hu kien tkellem ma' rappreżentanti tas-soċjetà attriči dwar il-fatt li l-materjal kif fornut ma kienx

aċċettabbli, u min-naħha tagħhom dawn wegħdu li ser jirrangawh, iżda dan baqa' qatt ma tranġa. Ix-xhud elenka l-problemi li kien hemm:

"Bejn pannella u oħra kellna żewġ sitwazzjonijiet. Jew iżżomm 5 mm jew iżżomm 100 mm. Inti kellek dawn id-dettalji *aligned* mal-ħgieg tal-faċċata. Jekk ma jkunux *aligned*, għali ja mhux aċċettabbli. Jekk ma użawx 5mm bejn pannella u oħra għali ja mhux aċċettabbli. Jekk ma żammewx 100 mm fejn kellhom iżommu 100 mm, ma kienx aċċettabbli. Jekk bejn pannella u l-ħajt tal-ġebel ma żammewx 100 mm, mhux aċċettabbli. Jekk bejn il-pannella u l-ħgieg ma żammewx 50 mm, ma kienx aċċettabbli. Hafna sitwazzjonijiet bħal dawn."

Ix-xhud qal li kull fejn kien hemm *joint, interaction*, bejn *metal ceiling* u oħra, ix-xogħol ma kienx tajjeb. Ix-xhud qal li l-qtugħ da parti ta' I.T.A.L.-T.V.T. sar ħażin u li E&L Enterprises Limited sprejjat materjal li kien maqtugħi ħażin u għamlet xogħol ta' stokkjatura fuq xogħol maqtugħi ħażin. Ix-xhud qal li l-inkarigu tiegħi jestendi biss sal-koordinazzjoni tax-xogħol li jrid isir, u li hu ma seta' jwaqqaf lil ħadd milli jkompli bix-xogħol tiegħi. Kienet is-soċjetà Bovis Land Lease li kellha l-awtorità li tagħmel dan. Ix-xhud qal li eventwalment ix-xogħol sar u tlesta minn kuntrattur ieħor, u li l-pannelli li kienu laħqu ġew installati kellhom jitneħħew u jerġgħu jiġu maqtugħha u rrangati mill-ġdid. Ix-xhud qal li minħabba l-qtugħi ħażin kellha tiġi installata *angle* sabiex il-pannella ġiet irrangata, u li f'kull pannella kien hemm naħha li kellha tingqata'.

Fl-udjenza tad-9 ta' April, 2015, reġa' ġie prodott Joseph Camilleri³⁰ li meta mistoqsi dwar jekk kienx għamel xogħol tal-istess natura qabel ħadem fuq l-appalt mertu ta' din il-kawża, hu qal li hu ħadem fuq kull tip ta' xogħol, u fost postijiet oħra hemm xogħol tiegħi installat fil-bini tas-Central Bank, lukandi, jottijiet u *shipyards*. Ix-xhud iżda qal li minkejja li kien ingħata kampjun sabiex

³⁰ A fol. 385 tal-proċess.

ilestih skont speċifikazzjonijiet mogħtija lilu xi xhur qabel, meta ġie biex jagħmel ix-xogħol attwali fuq il-pannelli fornuti lilu, sab li x-xogħol kien żdied ħafna u li l-materjal mogħti lilu ma kienx l-istess tip ta' materjal li l-kumpannija tiegħu kienet ikkwotat għalihi. Hu spjega li minħabba li l-qtugħi ma sarx kif suppost, kien hemm bżonn li jsiru l-pjanċi, isir xogħol ta' stokk bis-sealer mal-metall, u li meta ġie sottomess kampjun bil-*hard metal* biss minħabba li l-qtugħi kien sar hażin, dan ma ġiex aċċettat mill-klijent tas-soċjetà konvenuta. Ix-xhud qal li bejn il-pannella fornuta lilu sabiex ħareġ kwotazzjoni, u l-pannella li ġiet ikkonsenjata sabiex attwalment isir ix-xogħol, kien hemm differenza, tant li biex isir l-istess kwalità ta' *finish* fuqha kien hemm bżonn ta' ħafna xogħol addizzjonali. Ix-xhud qal li minn kif inbeda x-xogħol mill-ħaddiema tas-soċjetà attriċi fil-fabbrika tiegħu, hu seta' jinnota li l-qtugħi ma kienx qiegħed isir tajjeb, u li ma kinitx qiegħda tintuża l-għoddha t-tajba għax-xogħol li kien meħtieg li jsir. Ix-xhud qal li l-prodott finali li twaħħal fil-Parlament sar minn kumpannija oħra u mhux minnu.

Fl-udjenza tal-11 ta' Mejju, 2015 xehed **Fabrizio Giovannetti**³¹ li qal li hu kien inkarigat minn kumpannija oħra biex jaħdem fuq fażi oħra tal-proġett inkwistjoni, meta darba waħda hu ġie mistoqsi minn Jean Carlo Fino jekk jafx b'xi kumpannija li tista' tforni pannelli bħal dawk inkwistjoni għas-sit tal-Parlament. Kien hawnhekk li hu avviċina lis-soċjetà attriċi u ressaq lill-partijiet lejn xulxin b'mod li bdiet din ir-relazzjoni kummerċjali bejniethom. Ix-xhud ikkonferma li filwaqt li s-soċjetà attriċi kienet ġiet inkarigata biex tforni l-pannelli, taqtahom skont l-ispeċifikazzjonijiet mogħtija u tinstallahom fis-sit, ix-xogħol ta' stokkjatura, żebgħa u xogħol ieħor anċillari kellu jsir f'fabbrika

---

³¹ A fol. 402 tal-proċess.

hawn Malta. Ix-xhud ikkonferma li fil-fatt hekk kif il-pannelli ingiebu Malta, dawn ittieħdu fil-fabbrika ta' E&L Enterprises Limited, u li l-qtugħ tagħhom sar minn impjegati tas-socjetà attrici li kienu ġew Malta flimkien miegħu, permezz ta' titjira minn Bologna. Joe Camilleri kellu jagħmel xogħol ta' stokkjatura u finitura fuq il-pannelli maqtugħha skont il-ftehim li kien hemm bejn il-partijet. Ix-xhud ikkonferma li minħabba restrizzjonijiet ta' żmien kien hemm il-ħtieġa li jitwaħħlu mas-sebghin jew tmenin metru kwadru ta' pannelli kuljum, u li x-xogħol kellu jkun komplut sal-aħħar ta' Settembru jew bidu ta' Ottubru. Ix-xhud ikkonferma wkoll li l-aktar problema evidenti bil-pannelli fornuti kienet fil-metodu li bih inqatgħu. Hu qal li kien hemm problema biż-żmien li fih il-pannelli kellhom jittieħdu fis-sit tal-Parlament, u li minkejja li kien hemm numru ta' ħaddiema lesti biex jibdew ix-xogħol, dawn ma setgħux jibdew minħabba li l-materjal ma kienx twassal fuq is-sit kif miftiehem. Ix-xhud qal li hu kien informa lid-dirigenti tas-socjetà konvenuta li x-xogħol bil-materjal kif fornut ma kienx ser jiġi aċċettat, madanakollu r-risposta li kien jieħu kienet li l-problemi bil-finitura ma kinux problemi tas-socjetà attrici, u li x-xogħol ta' finitura kien a karigu tas-socjetà konvenuta u subappaltaturi mqabbdin minnha. Ix-xhud qal li l-problema ewlenija kienet li x-xogħol ta' stokkjatura u *finishing* tal-pannelli ma sarx tajjeb, u li kien hemm skambju ta' korrispondenza bejn il-partijiet kollha involuti dwar il-kundizzjoni li fiha ġew fornuti l-pannelli li kellhom jintużaw fis-sit. Hu qal li idealment il-pannelli ġew impurtati lesti mill-Italja, iżda s-socjetà konvenuta ma riditx li jsir hekk għal raġunijiet ekonomiċi, u li kienet hi li talbet li x-xogħol ta' tlestit ja f'fabbrika hawn Malta. Ix-xhud qal li fil-fabbrika ta' E&L Enterprises Limited kien hemm sitt persuni jaħdmu fuq medda ta' ġranet sabiex lestew il-qtugħ kollu li kien hemm bżonn isir, skont id-disinji u l-ispeċifikazzjonijiet mogħtija lilhom, u li

kien hemm numru ta' pannelli li ma kellhomx bżonn jinqatgħu għax kien ta' qies tajjeb. Ix-xhud qal li Jean Carlo Fino kien qallu li kien hemm tmintax (18) - il pannella li l-kejl tagħhom kien ivarja mill-ispeċifikazzjonijiet mogħtija. Hu kkonkluda billi qal li l-kwalità ta' *finishes* applikati mis-soċjetà konvenuta u minn E&L Enterprises Limited fuq il-pannelli inkwistjoni ma kinitx adegwata:

"La tipologia di stuccatura che loro volevano fare che l'azienda Camilleri doveva fare per conto dell'azienda Fino, per quella tipologia di pannello non va bene. Una stuccatura nell'ambito di poliuretano che è prodotto base del petrolio non va bene su quelli pannelli."

Fl-udjenza tat-2 ta' Novembru, 2015 xehed **Dr Stefan Zrinzo Azzopardi**³², *non-executive chairman* tal-Grand Harbour Regeneration Corporation, li meta muri l-ittri mibgħuta mid-difensur tas-socjetà attrici³³, wieġeb li hu kien irċieva l-imsemmija ittri, iżda dawn ġew riferuti lill-kap eżekkut Chris Paris sabiex min-naħha tiegħu jiddeċiedi jekk hemmx xi ħaġa li trid tittieħed azzjoni dwarha.

Fl-istess udjenza xehed **il-perit Adrian Mangion**³⁴ li qal li hu kien ingaġġat minn BIB Joint Venture li kienet komposta minn seba' kuntratturi Maltin u barranin, fil-funzjoni spċificika li tagħmel xogħol fil-Parlament, sabiex huwa jkun il-project leader fuq il-finishes tal-package li kien jikkonsisti mill-finishes ta' ġewwa tal-Parlament. Ix-xhud qal li I.T.A.L.-T.V.T. kienet ġiet imqabbda mis-soċjetà konvenuta biex tagħmel xogħol ta' *metal ceilings fl-external* u *internal ground floor* tal-Parlament il-ġdid. Ix-xhud qal li meta kien taw il-qisien tal-pannelli lil E & L Enterprises Limited, kien ġie deċiż li x-xogħol isir minkejja li l-qisien spċifikati mhux dejjem kien disponibbli u kien hemm il-

³² A fol. 418 tal-proċess.

³³ A fol. 98 u 100 tal-proċess.

³⁴ A fol. 421 tal-proċess.

ħtieġa li jsir xogħol ta' tagħqid tal-pannelli ma' xulxin. Kien hemm il-ħtieġa wkoll li l-pannelli jiġu rinfurzati biex ma jkunx hemm ċaqliq u moviment jew qsim tal-istokk, kif ukoll li dawn jiġu stokkjati u sprejjati. Wara dan il-process, il-materjal kellu jitgeżwer u jittieħed fuq is-sit sabiex jiġi installat. Ix-xhud ikkonferma li l-istokkjatura kellha ssir fil-ġonot u fl-*edging* tal-pannelli, u li dan ix-xogħol kien qiegħed isir fil-fabbrika ta' E & L Enterprises Limited. Ix-xhud qal li bħala ditta ta' periti, l-inkarigu tagħhom kien jinvolvi *project management*, l-installazzjonijiet, it-tul ta' żmien, koordinazzjoni bejn il-kuntratturi, *quality assurance* u kontroll, u li x-xogħol u t-twaħħil b'mod ġenerali jsir sew. Ix-xhud ikkonferma li minkejja li x-xogħol beda fil-ħin, dan ma tlestiex mis-soċjetà attriċi, u li qabel ma x-xogħol twaħħal fuq is-sit, digħi kien qiegħed jiġi nnutat li l-qtugħi ma kienx tajjeb u li kien inutli li l-pannelli jitwaħħlu:

"L-ikbar problema kienet li l-qatgħat, ma nafx jekk hux għax kien qed jaqtagħhom xi ħadd jew minħabba l-*blade*. Kien qed ikollhom qatgħat eżempju tnejn tajbin u tmienja litteralment mhux possibbli li teħodhom *on site*. Li kien qed jiġri kien, meta taqta' l-aluminium jekk ma taqtgħux perfett jew jitgerrem jew jiġi mmewweġ. Bażikament meta kienu qed isiru *on site* u bdejna anke nippruvaw nistokkjawhom u nippruvaw nirranġawhom bl-iktar mod possibbli, xorta ma kinux qed ikunu aċċettabbli. Biex nagħtik eżempju, meta tqiegħed waħda ma' waħda, ma kinux qed jidhru tajjeb."

Ix-xhud spjega li l-iskop tal-*edging* kien li wieħed iġib *finish* li kien kemm jista' jkun:

"jiġifieri meta inti taqta' mill-aluminium panel, ha jkollok aluminium fuq u aluminium isfel u fin-nofs ha jibda jidher qisu jablo biex niftieħmu. Ovvjament dak il-jablo irid jiġi stokkjat jew edgjat u *finished* bl-ispray. Meta bdejna nagħmlu l-istokk fuq dawn l-edges, prattikkament peress illi kienu qed ikunu jew imgerrmin jew maqtugħin ħażiena, ovvjament l-*edging* beda jiġi ħażin."

Ix-xhud qal li dan l-edging u l-istokkjar kellu jsir minn E&L Enterprises Limited. Hu qal li l-pannelli li ġew installati, madwar ħamsin metru kwadru b'kolloġġ minn elf metru kwadru, kellhom jiġu żarmati minħabba li ma kinux aċċettabbli. Sadanittant il-kumplament tal-pannelli li ma kinux ġew ikkonsenjati fuq is-sit, baqgħu fil-fabbrika ta' E&L Enterprises Limited. Ix-xhud qal li hu ngħata l-impressjoni li s-socjetà attriċi ma kellhiex wisq esperjenza ta' dan it-tip ta' xogħol, u li l-impiegati tagħha kellhom jimprovizzaw fuq is-sit waqt it-twaħħil stess. Ix-xhud qal li bħalma ġara f'fażijiet oħra tal-proġett, hu kien talab *work inspection* lill-klijent u lill-periti ta' Bovis Land Lease li meta marru fuq is-sit ma cċertifikaw ix-xogħol li kien sar peress li ma kienx tal-kwalità mixtieqa. Kien hawnhekk li nħarġet ordni biex jieqaf ix-xogħol. Ix-xhud qal li inizjalment il-ħamsin metru kwadru li laħqu twaħħlu, baqgħu installati fuq is-sit, iżda eventwalment dawn ġew żarmati u mmodifikati minn kuntrattur ieħor li daħal biex ilesti x-xogħol hu. Ix-xhud qal li minkejja li ntużaw uħud mill-pannelli fornuti mis-socjetà attriċi, kellu jingieb materjal ġdid minn Franza sabiex ix-xogħol jitlesta.

Ix-xhud qal li għal xi raġuni, ix-xogħol tal-qtugħ li kellha tagħmel is-socjetà attriċi ma sarx kollu kif kellu jsir, u li l-pannelli ma kinux laħqu nqatgħu kollha. Hu kompla li hekk kif il-pannelli nġabu Malta, l-ewwel ħaġa li saret min-naħha tas-socjetà attriċi kienet li bdew jaqtgħu l-materjal impurtat. Mill-mod kif beda jsir il-qtugħ digħi kien jidher ċar li hemm problema. Kien ftit wara li beda l-qtugħ li beda x-xogħol ta' stokkjar tal-materjal min-naħha ta' E&L Enterprises Limited, li min-naħha tagħhom ukoll bdew jirrealizzaw li l-istokkjar ma setax isir sew.

Fl-udjenza tad-9 ta' Marzu, 2016 xehed **Emanuel Cineri**³⁵ inkarigat mill-izvilupp tekniku fi ħdan is-soċjetà attriċi, li qal li hu kien involut mil-lat tekniku fl-ordni tal-materjal li kien meħtieġ biex isir ix-xogħol fuq is-sit tal-Parlament, fl-istimi li saru fir-rigward ta' dak kollu meħtieġ biex seta' jiġi fornun dan il-materjal, u f'diversi inkontri li saru anki fis-sit tal-Parlament f'Malta sabiex jiġi diskuss il-materjal kif kellu jiġi installat. Ix-xhud spjega x-xogħol tekniku li kien meħtieġ li jsir anki fuq il-materjal ipprovdut, u qal li t-tlestija u l-installazzjoni tiegħu kellha ssir bi preciżjoni 'millimetrika' minħabba li anke divergenza ta' ftit millimmetri mid-disinji u mill-ispeċifikazzjonijiet approvati, setgħet tirriżulta fir-rifjut tax-xogħol fornun.

Xhud ieħor fl-istess udjenza kien **Giuseppe Gaglione**³⁶, impjegat mas-soċjetà attriċi għal diversi snin, u li l-irwol tiegħu kien fl-immuntar u fit-tlestija tal-progett f'dak li għandu x'jaqsam mal-installazzjoni tal-pannelli pprovduti. Hu xehed li mal-wasla tiegħu f'Malta flimkien ma' numru ta' impjegati tas-soċjetà attriċi, hu ttieħed mill-ewwel fil-fabbrika ta' E&L Enterprises Limited f'Hal Far fejn mill-ewwel kien evidenti li l-post ma kienx wieħed adattat għax-xogħol li kien meħtieġ li jsir fuq il-pannelli fornuti. Dan ix-xhud qal li x-xogħol ta' stukkjar u żebgħa kellu jsir minn impjegati ta' E&L Enterprises Limited, u li l-involvement tas-soċjetà attriċi kellu jestendi biss sal-fornitura, il-qtugħ u eventwalment l-installazzjoni tal-pannelli. Ix-xhud kompla jgħid li hu kien involut f'diskussjoni ma' Joe Camilleri li kien qiegħed jilmenta li l-flus li kien ser idaħħal għax-xogħol li kien ser jagħmel fuq il-pannelli ma kinux suffiċjenti, u dan minħabba li kien hemm ferm aktar xogħol involut milli kien previst. Hu qal li meta ġew għall-installazzjoni, il-pannelli kienu kollha ta' qisien u

³⁵ A fol. 437 tal-proċess.

³⁶ A fol. 441 tal-proċess.

dimensjonijiet difettuži. Hu qal li wara li ġew fornuti l-ewwel pannelli, Otello Tarducci kien digà qiegħed jilmenta li x-xogħol fornut ma kienx accċettabbli u li l-livell ta' *finishing* li sar fil-fabrika ta' E&L Enterprises Limited ma kienx tal-livell rikjest, u kien kollu irregolari. Hu qal li anki meta għaddew għall-faži tat-twaħħil u l-installazzjoni tal-pannelli, kien ġie nnutat li fuq is-sit tal-Parlament ma kienx hemm il-kundizzjonijiet fiziċi u materjali ideali biex seta' jinbeda x-xogħol, u li kien hemm ġranet li fihom huma ma setgħu jagħmlu xejn qabel is-socjetà konvenuta u E&L Enterprises lestew il-parti tagħhom. Ix-xhud ikkonferma li x-xogħol ma tleстиex min-naħha tas-socjetà attriči, u li kienet inqalgħet kwistjoni minħabba li s-socjetà konvenuta ma kinitx għamlet il-pagament dovut minnha, u kien għalhekk li l-ħaddiema tas-socjetà attriči kienu rritornaw lura f'pajjiżhom, u ma kkompletawx ix-xogħol.

Fl-istess udjenza reġa' ttella' jixhed Otello Tarducci³⁷ li għamel riferiment għax-xhieda tal-perit Adrian Mangion u qal li fiż-żmien li fih kienu qegħdin isiru d-diversi taħdidiet bejn il-partijiet anki wara li kien ġie fornut il-materjal, qatt ħadd ma kien ġibed l-attenzjoni tas-socjetà attriči li kien hemm xi problema bil-qisien tal-pannelli fornuti jew bil-mod kif dawn ġew maqtugħha. Ix-xhud qal ukoll li mill-iskambji tal-emails li kien hemm, irriżulta wkoll li l-kwistjoni tal-qisien jew tal-mod kif il-pannelli ġew maqtugħha, qatt ma tqajmet mis-socjetà konvenuta. Hu qal li anki r-ritratti esebiti juru difetti f'xogħol li sar f'inħawi li ma ġadmitx fihom is-socjetà attriči, u li da parti tas-socjetà attriči kien hemm ħafna insistenza li l-materjal li jingieb Malta jkun tlesta kollu hemm hu mis-socjetà attriči fl-Italja. Iżda din l-idea ma kinitx intlaqqhet mis-socjetà

---

³⁷ A fol. 447 tal-proċess.

konvenuta li kienet insistiet li kien hawn azjendi li setgħu jagħmlu xogħol speċjalizzat bħal dan hawn Malta:

"Abbiamo insistito molto di fare noi il lavoro in Italia in modo che noi davamo un prodotto finito cioè fornitura, tutti le lavorazioni di ogni singolo elemento e la posta. Quindi tutta la responsabilità nostra. Non è stato accettato per questioni di costi. Io posso capire questo. Inoltre loro hanno sempre garantito nonostante noi abbiamo insistito molto capire come favevate. Noi abbiamo sempre indicato ci vuole un profilo, ci vuole del ... per fare tutte le stuccature perfettamente a novanta (90) gradi e quant'altro. Ci è sempre stato detto che loro hanno esperienza, che qui a Malta c'è un azienda molto esperta e per tanto ci abbiamo dovuto fidare."

Fl-udjenza tat-28 ta' April, 2016 reġa' ttella' jixhed il-perit Adrian Mangion³⁸, li qal li kien preżenti għal-laqqha li saret bejn Fino u Tarducci fis-sit tal-Parlament stess, u dan wara li t-Taljani kienu niżlu biex jaraw ix-xogħol fuq is-sit. L-ghan tal-laqqha kien li tiġi diskussa l-iscope of works li tagħmel is-soċjetà attriči u dawn kienu ttieħdu fuq is-sit sabiex jaraw x'limitazzjonijiet joffri l-post kif ukoll biex jaraw kampjun li kien ġie nstallat fuq is-sit sabiex setgħu jaraw aħjar il-prodott finali li kienu mistennija jfornu. Ix-xhud qal li r-rappreżentant tas-soċjetà attriči ma kellu l-ebda problema bil-prodott finali muri lilu. Ix-xhud spjega li x-xogħol kien jikkonsisti fi tliet fażijiet, fosthom li jsir il-qtugħ tal-pannelli skont l-ispeċifikazzjonijiet mogħtija, it-twaħħil tal-pannelli mas-saqaf u l-mod kif jeħel is-saqaf *per se* skont il-qisien u l-ispeċifikazzjonijiet mogħtija. Ix-xhud qal li s-soċjetà attriči talbet post adegwat sabiex tkun tista' taħdem minnu minħabba li s-sit tal-Parlament ma kienx adegwat għat-tip ta' xogħol li ried isir minħabba li hu żgħir. Ix-xhud qal li l-għoddha li intużat mill-ħaddiema tas-soċjetà attriči għall-qtugħi rikjest kienet ingħabet Malta minn Otello

³⁸ A fol. 450 tal-proċess.

Tarducci stess. Fil-fatt ix-xhud, ikkonferma li hekk kif inqatgħu l-pannelli kollha u l-pannelli għaddew għand E&L Enterprises sabiex jiġu stokkjati, kienu nqalgħu l-ewwel problemi minħabba li ġiet innutata l-ewwel problema fil-qatgħat, li wħud minnhom kienu mxellfa jew immewġa. Ix-xhud qal li meta bdew jinqatgħu dawn il-pannelli, ix-xafra tal-magna bdiet tħokk mal-aluminium u ġabitu kollu *ondulations*. Kien hemm partijiet li kienu litteralment imxellfa 'I barra. Ix-xhud qal li minn dak li seta' jikkonstata hu, l-ewwel *batch ta'* pannelli kienu nqatgħu tajjeb, iżda l-kumplament le u li meta x-xafar ma baqgħux daqstant tajbin għall-qtugħ, xorta waħda baqgħu jintużaw mill-ħaddiema tas-soċjetà attriċi. Hu kompla jgħid li l-pannelli nqatgħu kollha u ma setax isir tibdil tal-pannelli difettużi ma' oħrajn ġoddha. Il-ħaddiema ta' E&L Enterprises Limited ippruvaw jistokkjaw il-pannelli fornuti lilhom, iżda l-kantunieri tant kienu mxellfin kollha, li bl-istokk biss ma setgħux jiġu dritt. Ix-xhud spjega fid-dettall id-diversi tentattivi li saru biex id-difetti jiġu rranġati:

“L-ewwel għamilna tliet *trials* il-fabbrika ta' E&L. Bażikament konna għamilna tliet *trials*. Waħda minnhom kienet li nistokkjaw biss, it-tieni waħda kienet li nwaħħlu faxxa tal-aluminium biex aħna nippruvaw ingħibu *straight edge* imbagħad just nistokkjaw il-bqija biss u niftakar wara ħafna diskussjonijiet imbagħad kien hemm, Otello mingħali ja kien qed jgħid li E&L mhux kapaci jistokkjaw u darba minnhom konna tlajna *meeting* partikolarment u kien hemm is-Sur Lawrence u Carlo Fino u tlajna l-E&L u bażikament iddeċidejna li nniżżlu sett ta' pannelli. Kien hemm ammont ta' pannelli li aħna rajna li huma l-aħjar possibbli li nistgħu nużaw, niżżeñhom il-fabbrika ta' Fino u peress illi huma għandhom nies ta' esperjenza kbira fejn jidħol xogħol ta' spray u xkatlar, għidna ‘*let's try the best solution*’, inniżżulhom hemm u nirranġawhom. Il-prodott improvja u tellajniehom *on site* biex ninstallawhom, il-Parlament. Iddeċidejna hekk għax bdejna naħsbu li mill-bogħod peress li kienu mwaħħlin sitt metri ‘I fuq għidna forsi diversi difetti ma taqbadhomx. Bażikament konna tellajna sample taċ-chamber tal-parlament tal-ground floor, kien hemm jekk mhux sejjer żball xi mitt metru u tellajniehom *on site* u installajnihom. Ir-raġuni li installajniehom kienet biex aħna nkunu nistgħu nagħmlu *work inspection* min-

naħha tal-klijent u l-periti tal-klijent biex huma jekk japprovawh, *we could proceed on that basis* u ovvjament is-saqaf ġie rejected."

Ix-xhud qal li l-installazzjoni saret minn ħaddiema tas-soċjetà attriċi stess, u li huma kienu rċeview rapport bir-raġunijiet għalfejn l-installazzjoni kienet qiegħda tīgi riġettata. Hu qal li l-ondulazzjonijiet baqgħu jidhru, u li meta jinxtegħel id-dawl, dan id-difett beda joħroġ aktar. Hu qal li anki wara li x-xogħol ġie rriġettat mill-klijent, xorta waħda saru laqgħat ma' rappreżentanti tas-soċjetà attriċi f'tentattiv sabiex tinstab soluzzjoni għall-problema, iżda minkejja dan il-ħaddiema tas-soċjetà attriċi ma resqu aktar lejn is-sit. Xi ġranet wara ġabru wkoll l-għoddha tagħhom u ma rritornaw qatt aktar. Ix-xhud kompla li minħabba f'limitazzjonijiet ta' zmien, ittieħdet deċiżjoni li jintużaw il-pannelli li kienu gew installati, jinqatgħu biċċiet minnhom u titwaħħal *U channel* sabiex jingieb il-qies lura, u li dan ix-xogħol sar minn C. Fino & Sons Limited. Mistoqsi in kontroeżami, ix-xhud qal li qabel inġieb il-materjal hawn Malta, Otello Tarducci qatt ma kien żar il-fabbrika ta' E&L Enterprises Limited, u li qatt ma kien iltaqa' ma' Joe Camilleri qabel.

Fl-udjenza tat-3 ta' Ĝunju, 2016 xehed reġa' Jean Carlo Fino³⁹, li esebixxa kampjun ta' pannella maqtugħha minn ħaddiema tas-soċjetà attriċi sabiex ifiehem aħjar il-qtugħ kif sar. Ix-xhud spjega kif il-qatgħha minn fuq għal isfel ukoll ma kinitx tajba u l-qisien kienu jvarjaw, bil-konsegwenza li x-xogħol installat qatt ma seta' jkun aċċettabbli. Ix-xhud spjega wkoll ix-xogħol li kellu jsir min-naħha tas-soċjetà konvenuta sabiex il-pannelli jkunu jistgħu jintużaw:

---

³⁹ A fol. 461 tal-proċess.

"L-istess pannelli kellhom jerġgħu jiġu fil-factory, jerġgħu jinqatgħu iżgħar u nagħmlu tip ta' *angle* biex noħorgu 'I barra skont il-qisien originali għax dawk it-tip ta' pannelli mhux tajbin bil-qisien biex jikkorrispondu mal-qisien li suppost kellhom isiru."

Permezz ta' rikors ipprezentat fis-17 ta' Novembru, 2016, is-soċjetà attriċi talbet lill-Qorti taħtar perit tekniku sabiex jirrelata dwar jekk ix-xogħol ta' *finishing* li sar fuq il-pannelli fornuti minnha, sarx skont is-sengħa u l-arti. Is-soċjetà konvenuta opponiet għat-talba permezz ta' risposta li ġiet intavolata fl-24 ta' Novembru, 2016 fejn intqal li x-xogħlijiet rimedjali li saru mis-soċjetà konvenuta mħumiex mertu tal-kawża li tittratta x-xogħlijiet imwettqa mis-soċjetà attriċi. Permezz ta' digriet mogħti fis-27 ta' Frar, 2017 il-Qorti ħatret lill-perit **Marie Louise Caruana Galea** sabiex taċċedi fuq is-sit u tħejji relazzjoni teknika dwar il-fondatezza tat-talbiet attriċi, wara li tieħu konjizzjoni tal-aspetti tekniċi kollha li għandhom x'jaqsmu mal-każ partikolarment dwar jekk ix-xogħlijiet fuq il-pannelli mertu ta' din il-kawża, kif saru mis-soċjetà attriċi, kinux skont is-sengħa u l-arti.

Fil-fatt il-perit tekniku Marie Louise Caruana Galea⁴⁰ żammet żewġ aċċessi, wieħed fid-29 ta' Marzu, 2017 u ieħor fit-13 ta' April, 2017, u sabiex waslet għall-konstatazzjonijiet tagħha, il-perit tekniku ikkunsidrat id-diversi xhieda u evidenza fil-proċess, minħabba li dak li setgħet tara fuq is-sit ftit kien ta' għajjnuna għaliha, anki minħabba li l-prodott li hemm imwaħħal illum huwa prodott li hu differenti minn dak fornut jew minn dak li ħadmet fuqu s-soċjetà attriċi. Fost konklużjonijiet oħra, il-perit tekniku stabbiliet illi ladarba kien hemm il-ħtieġa li jiġi kkunsidrat li jintuża l-istokk għat-tleſtija tal-prodott, dan ifisser li l-qatgħha tal-materjal ma kinitx lineari, dritta u mingħajr tixlif, għaliex

⁴⁰ Ara r-rapport tal-perit tekniku a fol. 482 tal-proċess.

kieku ma jkunx hemm il-ħtieġa li l-prodott jiġi stokkjat. Inoltre, il-preċiżjoni rikjesta f'xogħol ta' din ix-xorta tfisser dipendenza ogħla fuq il-manodopera mħaddma sabiex jitlesta l-prodott. Il-perit tekniku ġibdet l-attenzjoni wkoll għall-fatt li l-ispeċifikazzjonijiet tal-prodott kien ben evidenti minn qabel ġew ikkontrattati dawn ix-xogħliji, u tqis bħala ferm preokkupanti l-fatti li l-addetti tas-soċjetà attrici qatt ma marru fil-fabbrika minn fejn kellhom jaħdmu biex jagħmlu l-qtugħ qabel attwalment beda x-xogħol, anki sabiex jivverifikaw li t-tip ta' għoddha li kellhom jaħdmu biha kienet waħda adegwata. L-perit tekniku għamlet enfasi fuq il-fatt li x-xogħol tal-qtugħiż donnu sar b'ċerta għażżeġla, tant li rriżulta li x-xafar għall-qtugħiż ma nbidlux lanqas meta ma baqgħux tajbin, u li ħareġ ċar li ma intużatx rigla biex ix-xogħol isir bi preċiżjoni akbar, u dan meta t-tolerances fil-kejl huma biss ta' ftit millimetri. Il-konklużjoni tal-perit tekniku Marie Louise Caruana Galea kienet li x-xogħol ta' qtugħiż tal-pannelli ma sarx skont is-sengħa u l-arti.

Is-soċjetà attrici għamlet domandi in eskussjoni lill-perit tekniku Marie Louise Caruana Galea kemm bil-miktub kif ukoll verbalment fis-seduta tat-2 ta' Frar, 2018. Fost id-domandi li saru lill-perit tekniku mid-difensur tas-soċjetà attrici, saret domanda dwar jekk ix-xogħol kif inhu llum b'L jew *U channel* hux skont is-sengħa u l-arti, jew inkella jekk ix-xogħol ta' stokkjatura li sar kienx skont is-sengħa u l-arti. L-perit tekniku wieġbet li waħda mill-problemi ewlenin f'din il-kawża hi l-fatt li l-kampjun sottomess għall-kunsiderazzjoni tal-partijiet qabel inbeda x-xogħol kien differenti mill-materjal li eventwalment intuża fil-progett, bir-riżultat li l-istokk li sar fuq it-tieni kampjun ma felaħx daqs l-ewwel kampjun għaliex ir-reazzjoni kimika kienet waħda differenti, xi ħaġa li twassal biex l-istokk jiddizintegra. Għal darb'oħra l-perit tekniku Marie Louise Caruana Galea sostniet li l-fatt li qabel ma nbeda x-xogħol mis-soċjetà attrici ma

ttiħdux kampjuni tal-qatgħa li kienet ser issir bl-ġħoddha appożita li kellha tintuża, u l-fatt li bejn il-kampjun sottomess għall-aċċettazzjoni mill-periti qabel inbeda x-xogħol mill-partijiet, kien differenti mill-materjal li eventwalment ġie fornut mis-soċjetà attriči, kienu ż-żewġ elementi l-aktar importanti li wasslu għall-problemi bejn il-partijiet, tant li kellha tinfetaħ din il-kawża.

Konsiderazzjonijiet legali

Hekk illustrati l-punti ewlenin li joħorġu mix-xhieda, il-Qorti sejra tgħaddi biex tikkunsidra d-diversi talbiet tas-soċjetà attriči fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet legali li huma applikabbli għall-provi mressqa f'din il-kawża, li fil-parti kbira tagħhom kienu ta' natura teknika. It-talbiet ewlenin tas-soċjetà attriči jippernjaw madwar il-kuntratt ta' appalt maqbul bejn il-partijiet fil-kawża u jekk kienx il-każ li dan il-kuntratt ġie xolt b'mod prematur, kienx hemm raġuni valida biex dan il-kuntratt jiġi xolt da parti tas-soċjetà konvenuta, hemmx lok da parti tas-soċjetà konvenuta għall-ħlas tal-ispejjeż inkorsi mis-soċjetà attriči u għax-xogħol eżegwit, u jekk hemmx lok għall-ħlas ta' danni lis-soċjetà attriči għal telf ta' qligħ allegatament soffert minnha.

M'hemmx kontestazzjoni li r-relazzjoni bejn il-partijiet hija regolata minn kuntratt ta' appalt bid-data tat-3 ta' Settembru, 2014, li fih il-partijiet qablu li s-soċjetà attriči għandha tforni, mill-fabbrika li hi għandha fl-Italja, l-materjal intiż biex jintuża fis-suffitt tas-sala tal-Parlament il-ġdid, konsistenti minn numru ta' pannelli lkoll ta' daqs *standard*, teffettwa l-qtugħi tal-pannelli skont l-ispeċifikazzjonijiet mgħoddija lilha, wara li taħdem fuqu f'fabbrika hawn

Malta li tpoggiet għad-dispożizzjoni tagħha proprju għal dan l-iskop, u wara li jsir xogħol ta' tlestija ('finishing') fuq l-istess materjal minn terzi, tgħaddi biex tinstalla l-istess pannelli fis-sit tal-Parlament il-ġdid fil-Belt Valletta. L-istess ftehim jirregola l-pagamenti li s-soċjetà konvenuta ntrabtet li tivvera lis-soċjetà attriċi f'fażijiet varji tal-proġett.

Jirriżulta mill-provi, li l-problemi bil-materjal fornut mis-soċjetà attriċi bdew ftit wara li dan twassal Malta u ttieħed fil-fabbrika ta' E&L Enterprises Limited, fejn il-ħaddiema tas-soċjetà attriċi li ngiebu mill-Italja u li kien ser jagħmlu x-xogħol ta' qtugħi, irrealizzaw li l-fabbrika u l-ghoddha li tpoggiew għad-dispożizzjoni tagħhom biex jaqtgħu l-materjal ma kinux adegwati. Minkejja dan, il-ħaddiema tas-soċjetà attriċi xorta bdew bil-process tal-qtugħi tal-materjal, li rriżulta li kellu jitlesta f'terminu ta' żmien qasir ħafna. Il-Qorti hi konvinta minn dak li semgħet bħala provi, li tant kien hemm pressjoni biex il-qtugħi tal-materjal isir fit-terminu ta' żmien prestabbilit, li minkejja li x-xafar li bdew jintużaw mill-ħaddiema tas-soċjetà attriċi ma baqgħux daqstant tajbin wara li kien inqata' ammont ta' materjal, ix-xogħol tal-qtugħi baqa' għaddej, bir-riżultat li ħafna mill-pannelli kellhom tixlif, ondulazzjonijiet u ma kinux maqtugħha lixxi, tant li kien hemm il-ħtieġa li jsir xogħol ta' stokkjar u xogħol ieħor fuqhom. Il-Qorti semgħet lix-xhud Joe Camilleri jgħid li f'dan l-istadju kien digħi għibed l-attenzjoni tal-ħaddiema tas-soċjetà attriċi li kellhom jaħdmu bir-rigla, li l-Qorti feħmet li kienet fost l-ghoddha li l-ħaddiema tas-soċjetà attriċi kellhom għad-dispożizzjoni tagħhom, iżda dawn irrifjutaw li jagħmlu użu minn din l-ghoddha, bir-riżultat li l-materjal maqtugħi ma kienx aċċettabbli għall-klijent. Din is-sitwazzjoni wasslet lill-espert tekniku Marie Louise Caruana Galea għall-konklużjoni li l-qtugħi ma sarx skont is-sengħa u l-arti, fatt dan li hemm qbil dwaru bejn il-partijiet fil-kawża, stante li kemm xhieda prodotti

mis-soċjetà attriċi, kif ukoll xhieda prodotti mis-soċjetà konvenuta, qablu li l-prodott ma kienx wieħed li seta' jitqies accettabbli, għalkemm kull wieħed minn dawn xhieda ta raġunijiet differenti għal dan. Din is-sitwazzjoni wkoll issarrfet f'ħafna xogħol iż-żejjur milli kien maħsub għas-sabappaltatur Joe Camilleri (E&L Enterprises Limited) u l-ħaddiema fil-fabbrika tiegħi, li kellhom jagħmlu ħafna aktar xogħol milli kien maħsub fuq il-materjal fornut f'tentattiv biex jirrenduh accettabbli għall-iskop li għalihi kien maħsub li jintuża. Minkejja dawn id-diffikultajiet kollha, u minkejja d-dewmien biex il-materjal twassal fuq is-sit tal-Parlament il-ġdid fejn kellu jiġi installat, il-proġett daħal f'fażi fejn kellha tibda l-installazzjoni tal-pannelli. Hekk kif bdew jitwaħħlu l-ewwel pannelli, id-difetti fil-pannelli kienu vižibbli tant li x-xogħol mill-ewwel ma ġiex iċċertifikat mill-periti inkarigati mill-proġett, bil-konsegwenza li s-soċjetà konvenuta ddeċidiet li ma twettaqx it-tieni pagament li kellha tivversa lis-soċjetà attriċi skont it-termini u l-kundizzjonijiet tal-appalt. L-impiegati tas-soċjetà attriċi wara jiem ta' diskussjonijiet u tilwim f'tentattiv biex tinstab soluzzjoni, ma marrux aktar fuq il-lant tax-xogħol, u wara xi ġranet saħansitra ġabru l-ghoddha u l-materjal li kellhom, kif ġareġ mix-xhieda mogħtija. Fil-fatt minn dak li semgħet il-Qorti jirriżulta li sabiex ix-xogħlijiel tlestew entro t-terminu ta' zmien pattwit mal-klijent, kellhom jiġu ingaggati subappalturi oħrajn li reġgħu ħadmu fuq il-pannelli fornuti mis-soċjetà attriċi, u kienu dawn li lestew ix-xogħol skont l-ispeċifikazzjonijiet mitluba. Jidher ċar li l-appalt li s-soċjetà attriċi kienet ingaggata biex teżegwixxi ma ġiex eżegwit fl-interezza tiegħi, bil-partijiet jagħtu l-interpretazzjonijiet varji tagħhom għal dan, u bis-soċjetà attriċi tallega li l-appalt inħall da parti tas-soċjetà konvenuta meta din naqset milli tagħmel il-pagamenti maqbula bejn il-partijiet u sussegwentment ġabu subappalturi oħrajn biex ilestu huma x-xogħol li kien maħsub li jsir

mis-soċjetà attrici. Id-dirigenti tas-soċjetà konvenuta jallegaw min-naħha tagħhom li kienet is-soċjetà attrici li abbandunat ix-xogħol u konsegwentement kellhom jingiebu ġaddiema oħra biex ix-xogħol isir entro t-terminu ta' żmien stipulat mill-klient.

Fis-sistema legali nostrana huwa ben stabbilit li min jagħti x-xogħol jista' jagħżel li jħoll il-kuntratt meta jrid, anki jekk ix-xogħol ikun digħà beda⁴¹ u li sabiex jinħall il-kuntratt, huwa suffiċjenti li l-appaltatur jingħata avviż ta' terminazzjoni tal-ftehim bilaterali eżistenti bejn il-partijiet, anki jekk dan isir bil-fomm. Dan il-principju ta' dritt huwa deroga għall-principju ewljeni li f'kuntratt bilaterali l-ebda waħda mill-partijiet ma tista' b'mod unilaterali tħoll rabta kontrattwali magħmula ma' parti oħra.⁴² Fis-sentenza fl-ismijiet **Wayne u Helena konjugi Chetcuti vs. Raymond Borg**⁴³, ġie stabbilit illi:

“Il-qofol ta’ tali jedd huwa l-aspett unilaterali tiegħu u jidher li tali jedd huwa mibni fuq dak li jiddisponi l-artikolu 1671 tal-Kodici Ċivili Taljan. Kif ġie mfisser f’dan il-kuntest,

‘tale diritto può essere fatto valere senza darne giustificazione alcuna e senza necessità di accettazione dell’altro contraente, trattandosi di recesso ad nutum, che si perfeziona con la notizia datane all’appaltatore e al prestatore d’opera, e che può essere esercitato in qualsiasi momento successivo alla conclusione del contratto, e quindi, sia quando le opere non abbiano avuto ancora inizio, sia nel corso della loro esecuzione, sia in epoca prossima al loro compimento.’

Illi madanakollu, f’każ bħal dan, tgħodd hafna r-raġuni għaliex il-kommittent jagħmel għażla bħal din: jekk ikollu raġuni tajba biex itemm l-appalt, il-kommittent għandu xorta waħda jħallas lill-appaltatur somma li tagħmel tajjeb għall-ispejjeż li jkun nefaq l-appaltatur u l-valur tax-xogħol, wara li jittieħdu b’qies l-utilità li dak ix-xogħol mitmum ikun għall-kommittent minħabba r-raġuni li għaliha jkun qatagħha li jtemm l-appalt. Jekk, min-naħha l-oħra, il-

⁴¹ Artikolu 1640(1) tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta’ Malta.

⁴² Ara s-sentenza fl-ismijiet **Barbara vs. Morana et**, Kumm. 21.10.1954.

⁴³ P.A., 29.09.2011.

kommittent ma jkollux raġuni tajba għaliex ikun temm l-appalt, huwa jkun irid iħallas lill-appaltatur somma li ma taqbiżx l-ispejjeż kollha li dan ikun nefaq u l-valur tax-xogħol mogħti, flimkien ma' somma oħra meqjusa mill-Qorti bħala dik li ma tkunx ogħla minn kemm kien ikun il-qligħ tal-appaltatur mill-appalt li kieku tkħallxa jagħmlu kollu.

Illi dwar il-kwestjoni tar-raġuni għaliex l-appalt intemm, jingħad li huwa meqjus li dak li jikkostitwixxi raġuni tajba biex appalt jitwaqqaf mill-kommittent qabel il-waqt jista' jingħabar taħt il-kappa tan-nuqqas ta' twettiq tal-kuntratt. ... bi qbil ma' dak li għadu kemm issemmu, joħroġ li tali nuqqas jista' jseħħi jew bl-għoti ta' xogħol ħażin u mhux skont is-sengħa; jew bl-għoti ta' xogħol li, għalkemm fih innifsu jkun sar tajjeb, ma jkunx dak li ġie mitlub jew miftiehem; jew bin-nuqqas ta' twettiq f'waqtu jew mogħti b'dewmien esägerat jew lil hinn miż-żmien miftiehem ...”;

Minn evalwazzjoni ta' dak li ddeponew diversi xhieda quddiem din il-Qorti, kif ukoll minn dak li kkonstatat il-perit tekniku maħtur mill-Qorti, jidher ċar li s-socjetà attriċi ma qdietx l-inkarigu afdat lilha skont is-sengħa u l-arti, u li x-xogħol ta' qtugħi, li sar qabel kull xogħol jew proċess ieħor li kien meħtieg li jsir fuq il-materjal qabel dan seta' jiġi installat, ma sarx skont is-sengħa u l-arti. Il-Qorti kkunsidrat ukoll it-tweġibiet li tat l-espert tekniku Marie Louise Caruana Galea fiż-żewġ eskussjonijiet li sarulha, u nnutat l-ispjegazzjonijiet mogħtija u l-fatt li l-konklużjonijiet raġġunti minnha baqgħu konsistenti, u għalhekk ma tqisx li għandha tiddipartixxi minnhom.

Il-Qorti hawnhekk ma tqisx li għandha tidħol fil-mertu tal-kwistjoni dwar jekk ix-xogħol li sar minn E&L Enterprises Limited kienx wieħed adegwat fuq it-tip ta' materjal fornut, jew kienx hemm xi rimedju ieħor li seta' jiġi adottat minflok ix-xogħol ta' tlestija (*finishing*) li sar da parti ta' din is-subappaltatriċi mqabbda mis-soċjetà konvenuta, għaliex f'dan l-istadju hi konvinta li fl-ewwel lok, is-soċjetà attriċi m'għamlitx ix-xogħol ta' qtugħi skont kif titlob is-sengħa u l-arti, tant li l-materjal fornut lil E&L Enterprises Limited kien fih diversi difetti

vižibbli, li kien jeħtieġ li jsir ħafna xogħol fuqu sabiex jiġi kkunsidrat għall-installazzjoni fis-sit. Dan ix-xogħol mhux skont is-sengħa u l-arti kien il-kaġun li ddewmu stadji oħrajn tal-proġett, tant li minn dak li xehed Joe Camilleri, kellhom isiru diversi kambjamenti fuq il-pannelli fornuti f'tentattiv sabiex jiġu eliminati d-diversi difetti fuq il-prodott ikkonsenjat lis-subappaltatriċi E&L Enterprises Limited li kellha taħdem fuq it-‘ttestija’ tal-pannelli. Minkejja dawn il-problemi, is-soċjetà konvenuta xorta waħda ma infurmatx lis-soċjetà attriċi li kienet qiegħda taddivjeni għall-ħall tal-kuntratt bejn il-partijiet, u l-proġett mexa għall-istadju tal-installazzjoni tal-pannelli da parti tas-soċjetà attriċi. Hemmhekk kien bil-wisq evidenti li l-prodott finali ma kienx aċċettabbli u li l-finitura tal-pannelli ma kinitx sejra tippermetti li x-xogħol imwaħħal ikun pulit u uniformi kif kien rikjest mill-klijent. Kien hawnhekk li l-kwistjonijiet bejn il-partijiet ikkulminaw sal-punt li ġie deċiż li l-pannelli jerġgħu jiġu sottomessi għal process ta' *finishing* mill-ġdid, li kien jinvolvi saħansitra l-qtugħ ta' partijiet mit-truf tagħhom u rinfurzar bil-metall, bl-opra ta' subappaltaturi oħrajn ingaġġati mis-soċjetà konvenuta, u li ma jiġux ivversati aktar ħlasijiet lis-soċjetà attriċi, u dan ġie segwit bil-waqfien mix-xogħol da parti tas-soċjetà attriċi li infurmat lill-ħaddiema tagħha li jekk ma kienx ser ikun hemm ħlas ta' mijja u għoxrin elf Euro (€120,000) li kienu dovuti lilha skont it-termini ta' dak maqbul bejn il-partijiet, hija ma kinitx ser tkompli bil-proġett fuq is-sit tal-Parlament.

In vista tal-premess, il-Qorti tinsab konvinta li s-soċjetà konvenuta kellha raġuni valida sabiex ittemm l-inkarigu mogħti lis-soċjetà attriċi, anki jekk ma jirriżultax mill-provi li xi ħadd mid-dirigenti tas-soċjetà konvenuta ivverbalizza jew ikkomunika dan b'xi mod lis-soċjetà attriċi.

Għaldaqstant, il-kwistjoni li din il-Qorti jifdlilha biex tiddeċiedi dwarha, hi dik li taqa' taħt l-artikolu 1640 (3) tal-Kap. 16, li jistabbilixxi illi:

"Jekk ikun hemm raġuni valida biex iħoll il-kuntratt, min jagħti x-xogħol għandu ġħallas biss lill-appaltatur somma li ma tkunx iż-żejjed mill-ispejjeż tal-appaltatur u l-valur tax-xogħol, wara li jittieħed qies tal-utilità ta' dawk l-ispejjeż u dak ix-xogħol lil min ikun ta x-xogħol kif ukoll id-danni li dan ikun sofra."

Minn dak li semgħet il-Qorti, jirriżulta li s-soċjetà konvenuta kienet għamlet tħlas fl-ammont ta' tmenin elf Euro (€80,000) fl-istadju inizjali tar-relazzjoni tagħha mas-soċjetà attriċi. Jirriżulta wkoll, li l-materja prima fornuta mis-soċjetà attriċi, minkejja li kellu jsir xogħol estensiv fuqha sabiex setgħet eventalment tintuża mis-soċjetà konvenuta, fl-aħħar mill-aħħar intużat u l-parti l-kbira tal-pannelli installati fis-sit tal-Parlament il-ġdid huma pannelli li ġew ipprokurati mingħand is-soċjetà attriċi. Hu ġustifikat għaldaqstant li s-soċjetà konvenuta tħallas għal dan il-materjal u għall-ispejjeż kollha li għamel l-appaltatur, inkluż l-ispejjeż li saru sabiex dan il-materjal ingieb Malta. Il-Qorti hawnhekk tagħmel riferiment għad-diversi dokumenti esebiti mal-*affidavit* ta' Otello Tarducci⁴⁴, sabiex tistabbilixxi x'kienu l-ispejjeż li għamlet is-soċjetà attriċi u sabiex tasal għall-valur tax-xogħol ipprestat minnha.

Il-Qorti kkunsidrat ukoll il-pretensionijiet li ressqt is-soċjetà attriċi fin-nota ta' sottomissionijiet ippreżentata minnha, b'elenku tal-ispejjeż li din qiegħda tippretendi li l-Qorti tillikwida fir-rigward tagħha. Il-Qorti tirrileva illi l-komputazzjoni matematika li għamlet is-soċjetà attriċi, fejn pereżempju ġie allegat li s-salarji ta' Tarducci, Cineri, Ancarani u Regnoli jlahħqu €79,466.91, ma ssib l-ebda sostenn fil-provi prodotti, u li d-dokumenti li tagħmel

⁴⁴ A fol. 102 sa fol. 222 tal-proċess.

riferiment għalihom s-soċjetà attrici stess, dawk immarkati Dok. OT16 sa OT20 jindikaw li s-salarji mħallsa lil dawn l-individwi kien ta' €34,575.78.

Il-Qorti fliet bir-reqqa d-dokumenti kollha esebiti mal-*affidavit* ta' Otello Tarducci, u filwaqt li jirriżulta li huwa korrett l-ammont ta' €88,279.88 rappreżentanti spejjeż għax-xiri tal-materjal, trasport, skafolding, pjattaforma, spejjeż għad-disinn u pjanti li ġadmu fuqhom impiegati tas-soċjetà attrici, imkien ma ssib sostenn, pereżempju, għall-pretensjoni tas-soċjetà attrici li sar ħlas ta' €44,921.13 għall-ħaddiema pprokurati tramite s-soċjetà UMANA SpA, jew li dawn il-ħaddiem tabilħaqq ingiebu Malta. L-unika dokumentazzjoni li ġiet prodotta f'dan ir-rigward hija dik annessa man-nota ta' sottomissjonijiet tas-soċjetà attrici, li tressqet fi stadju meta l-istadju tal-provi kien digħi magħluq u li għalhekk il-Qorti mhijiex se tieħu konjizzjoni tagħha, u meta mhux ċar mill-provi jekk il-ħaddiema pprokurati tramite UMANA SpA li kellhom jiġu Malta biex jaħdmu fuq l-installazzjoni tal-pannelli nġabux jew le, u jekk dawn tħallsux jew le in vista tal-fatt li l-installazzjoni tal-pannelli ma tkomplix mill-ħaddiema tas-soċjetà attrici. Li hu żgur hu li s-soċjetà konvenuta kellha tingaġġa persuni hi biex jaħdmu fuq l-installazzjoni tal-pannelli, u għaldaqstant hu meqjus li mhux ġustifikat li jsir ħlas lis-soċjetà attrici għall-ħaddiema li hi tallega li ġabet Malta biex jaħdmu fuq l-installazzjoni. Il-Qorti tirrileva wkoll li anki l-komputazzjonijiet matematiki mressqa mis-soċjetà attrici fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha, jirriżulta li huma skorretti, speċjalment fejn jintqal li, "L-ispiza totali għalhekk tlaħħaq is-somma ta' €1,657,877.79".

L-ispejjeż li l-Qorti ser tkun qiegħda tillikwida, huma l-ispejjeż tal-appaltatur u tal-valur tax-xogħol għall-fini tal-artikolu 1640(3) tal-Kodiċi Ċivili. F'dan ir-

rigward, u lil hinn miċ-ċifri elenkti mis-soċjetà attriċi fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha, il-Qorti tasal għall-konklużjoni li l-ispejjeż marbuta mas-salarji ta' Tarducci, Cineri, Ancarani u Regnoli jammontaw għal €34,575.78 kif jirriżulta mid-dokumenti immarkati Dok. OT 16 sa OT 21 annessi mal-*affidavit* ta' Otello Tarducci. Inoltre, il-Qorti vverifikat li l-ispejjeż totali tal-materjali fornuti mis-soċjetà attriċi, bl-ispejjeż għall-kiri ta' skafolding, pjattaforma, trasport tal-materjali, spejjeż għall-ivvjaġġar tal-ħaddiema biex waslu Malta mill-Italja, kif ukoll l-ispejjeż marbuta maž-żmien li dawn damu Malta, u l-ispejjeż marbuta max-xogħol ta' disinn u ppjanar li għamlu ħaddiema ta' I.T.A.L.-T.V.T. srl stess, kienu jammontaw għal tmienja u tmenin elf, mitejn u disgħa u sebgħin Euro u tmienja u tmenin ċenteżmu (€88,279.88) kif jidher ċar mid-dokument *a fol.* 116 tal-proċess u l-irċevuti annessi miegħu. Il-Qorti ma sabet ebda evidenza ta' xi spejjeż oħra li setgħet għamlet is-soċjetà attriċi b'rabta ma' dan l-appalt u dan minkejja li sabiex tagħti l-benefiċċju tad-dubju lis-soċjetà attriċi in vista tal-fatt li din għamlet is-sottomissjonijiet tagħha fin-nota tagħha li baqgħet mhix imwieġba mis-soċjetà konvenuta, fliet bir-reqqa l-atti tal-kawża għal diversi drabi, u tikkonkludi li l-interpretasjonijiet ulterjuri tas-soċjetà konvenuta ma jirriżultax li dawn huma b'xi mod ġustifikati.

In vista tal-fatt li s-soċjetà konvenuta kienet digħi vversat l-ammont ta' tmenin elf Euro (€80,000) lis-soċjetà attriċi fl-istadju inizjali tar-relazzjoni kummerċjali bejn il-partijiet, jifdal għalhekk bilanċ ta' tnejn u erbgħin elf, tmien mijha u ħamsa u ħamsin Euro u sitta u sittin ċenteżmu (€42,855.66) li s-soċjetà konvenuta għandha tħallas lis-soċjetà attriċi sabiex ikunu koperti l-ispejjeż kollha marbuta mal-appalt u l-valur tax-xogħol ipprestat mis-soċjetà attriċi.

Decide

Għaldaqstant għar-raġunijiet hawn fuq mogħtija, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi din il-kawża kif ġej:

- 1. Tilqa' l-eċċeżzjonijiet tas-soċjetà konvenuta, partikolarment dawk marbuta mal-fatti kif ġraw, u tikkonkludi li mhuwiex minnu li l-kuntratt ta' appalt li jgħib id-data tat-3 ta' Settembru, 2014 ġie tterminat mingħajr ebda raġuni valida da parti tas-soċjetà konvenuta;**
- 2. Tiċħad l-ewwel, it-tieni, is-seba', it-tmienja, id-disa', u l-għaxar talba tas-soċjetà attriċi;**
- 3. Tilqa' t-tielet, ir-raba', il-ħames u s-sitt talba attriċi, u tillikwida l-bilanċ dovut lis-soċjetà attriċi mis-soċjetà konvenuta rappreżentanti spejjeż inkorsi mis-soċjetà attriċi bħala appaltatriċi u l-valur tax-xogħol li sar minnha, fis-somma ta' tnejn u erbgħin elf, tmien mijha u ħamsa u ħamsin Euro u sitta u sittin ċenteżmu (€42,855.66) u tikkundanna lis-soċjetà konvenuta tħallas lis-soċjetà attriċi s-somma hekk likwidata.**

Tordna lis-soċjetà attriċi tħallas l-ispejjeż tal-kawża.

Moqrija.